

KLIIMAMINISTEERIUM

ELURIKKUSE, METSANDUSE JA KESKKONNAKORRALDUSE PROGRAMM 2025-2028

Sisukord

1. Programmi üldinfo.....	3
2. Sissejuhatus.....	3
3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava	5
4. Hetkeolukorra analüüs	7
5. Olulisemad tegevused/sekkumised.....	11
Elurikkuse kaitse tagamine	11
Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine	12
Keskkonnakorralduse arengu suunamine	13
Kiirgusohutuse tagamine.....	13
6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused.....	13
Meede 1 ELUSLOODUSE KAITSE JA KASUTUS	14
Programmi tegevus 1.1 Elurikkuse kaitse tagamine	14
Programmi tegevus 1.2 Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine	18
Meede 2 KESKKONNAKORRALDUS JA KIIRGUSOHUTUS	21
Programmi tegevus 2.1 Keskkonnakorralduse arengu suunamine	22
Programmi tegevus 2.2 Kiirgusohutuse tagamine	26
Meede 3 Toetavad tegevused	28
Programmi tegevus 3.1 Kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele	28
7. Programmi juhtimiskorraldus.....	29
LISA 1. Programmi teenuste kirjeldus	30
Meede 1 Eluslooduse kaitse ja kasutus.....	30
Programmi tegevus 1.1 Elurikkuse kaitse tagamine	30
Programmi tegevus 1.2 Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine	33
Meede 2 Keskkonnakorraldus ja kiirgusohutus	35
Programmi tegevus 2.1 Keskkonnakorralduse arengu suunamine.....	35
Programmi tegevus 2.2 Kiirgusohutuse tagamine	37
Meede 3 Toetatavad programmi tegevused.....	39
Programmi tegevus 3.1 Kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele	39
LISA 2. Teenuste rahastamiskava	40

1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Kliima, energeetika ja elurikkus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.
Valdkonna arengukava	Muud strateegilised dokumendid: Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 ¹ Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027 ²
Programmi nimi	Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programm
Programmi eesmärk	Eestis on puhas ja elurikas keskkond.
Programmi periood	2025–2028
Peavastutaja	Kliimaministeerium (KLIM)
Kaasvastutajad	Keskkonnaamet (KeA), Keskkonnaagentuur (KAUR), kemisteeriumi Infotehnoloogiakeskus (KEMIT)
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	-

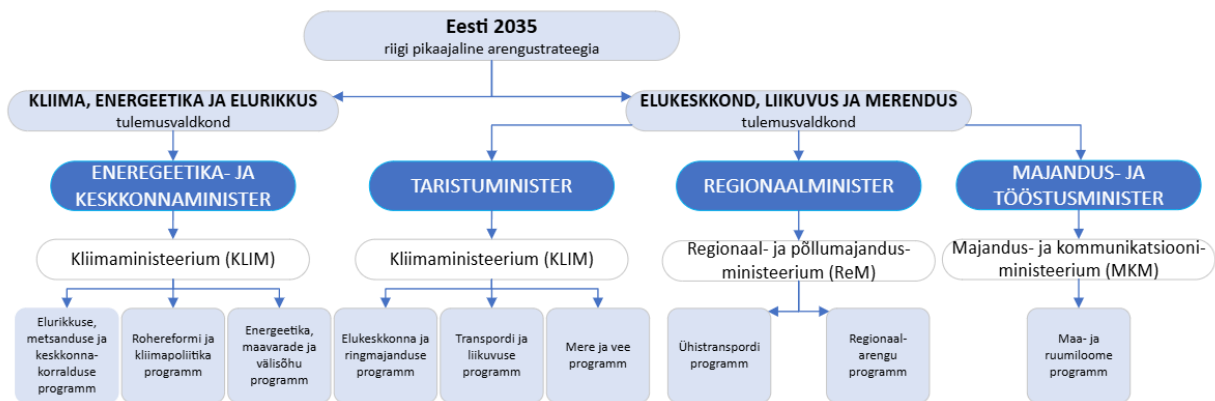
2. Sissejuhatus

Vabariigi Valitsuse seaduse muudatusega³ korraldati alates 01.07.2023 senine Keskkonnaministeerium ümber Kliimaministeeriumiks (KLIM) ning Maaeluministeerium Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumiks (ReM). Sellest tulenevalt muudeti ka ministeeriumide valitsemisalade ülesandeid ja valitsusasutuste alluvust. Korraldati ümber ministrite ja ministeeriumide tööjaotus, et viia ellu valitsusliidu poliitilisi eesmärgid ja **juhtida tulemuslikult rohereformiga kaasnevate eesmärkide saavutamist**. Tuginedes riigi strateegilise juhtimise metoodikale ning võttes arvesse ministeeriumi põhivaldkondi ja seatud strateegilisi eesmärgid, kujundati ümber tulemusvaldkonnad, mille raames ühtselt eesmärgistatavad poliitikavaldkonnad toodi ühise tulemusvaldkonna alla. Valitsuskabineti 29.02.2024 nõupidamisel kinnitati uuteks Kliimaministeeriumi tulemusvaldkondadeks: „Kliima, energeetika ja elurikkus“ ning „Elukeskkond, liikuvus ja merendus“.

¹ [Eesti Keskkonnastrateegia 2030](#)

² [Kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027 | Kliimaministeerium](#)

³ Leitav eelnõude esitamise süsteemist: <https://eelvoud.valitsus.ee/main/mount/docList/1c5b5551-dfde-411a-a678-4dc8e39be9bd>

Joonis 1. Kliimaministeeriumi põhitegevustega seotud tulemusvaldkonnad ja programmid.

Kliima, energeetika ja elurikkuse tulemusvaldkonna eesmärk on tagada Eestis elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.

Tulemusvaldkonnas seatud sihtide saavutamiseni jõutakse kolme programmi rakendamisel:

- **Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programm;**
- Rohereformi ja kliima programm;
- Energeetika, maavarade ja välisõhu programm.

Tulemusvaldkonna eesmärk on kooskõlas strategiadokumendiga Eesti 2035, teiste seotud arengudokumentidega ja säästva arengu eesmärkidega.

Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programm (edaspidi programm) on koostatud vastavalt „Riigieelarve seaduse“ § 19 lõikele 5, § 20 lõikele 4 ning on ühtlasi aluseks programipõhiseks eelarvestamiseks Kliimaministeeriumis (edaspidi ka KLIM) ja selle valitsemisala asutustes. Programmi koostamisel on aluseks võetud „Keskkonnakaitse ja -kasutuse programm 2024-2027“ ning koostamisel olev metsanduse arengukava. Programmi rakendamine tagab valdkonna arenemise, arvestades riigi eelarvestrateegiaga, struktuurivahendite kasutamise rakenduskavaga aastateks 2021–2027, arengustrateegias Eesti 2035 seatud sihtidega ja muude riiklike tegevuskavadega. Samuti arvestatakse programmi rakendamisel osaliselt kattuvate valdkondade strateegiate, arengukavade ja muude arengudokumentidega.

Programmi eesmärki aitavad oluliste partneritena ellu viia Keskkonnaagentuur (KAUR), Keskkonnaamet (KeA), Keskkonnaministeeriumi infotehnoloogiakeskus (KEMIT) ja haldusala riigi osalusega tulundus- ja sihtasutused ning äriühingud Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), SA Keskkonnainvesteeringute Keskus (KIK), Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ (EKUK) ning AS A.L.A.R.A.

Organisatsiooni arendusega seotud tegevusi programmis ei käsitleta, samuti ei kajastata valitsemisala sisemisi tugiteenuseid.

Programm aitab saavutada arengustrateegia **Eesti 2035** sihti⁴ „Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond“, panustades eeskätt tegevuskava teemakimpudes „Majandus ja kliima“⁵ ning „Ruum ja liikuvus“⁶ kirjeldatud keskkonnaga seotud tegevustesse ja arenguvajadusega „Elurikkus ja keskkond“ seotud tegevustesse.

⁴ [Aluspõhimõtted ja sihid | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

⁵ [Majandus ja kliima | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

⁶ [Ruum ja liikuvus | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

Samuti aitab programm kaasa Eesti 2035 mõõdikute „Kasvuhoonegaaside netoheide CO2 ekvivalenttonnides (sh LULUCF ehk maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektor)“ ja „Keskonnatrendide indeks“ 2035. aastaks seatud eesmärkide saavutamisele.

Programm panustab ÜRO säästva arengu eesmärkide saavutamisse:

Programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi **välisvahenditest rahastatavaid meetmeid**:

- Euroopa Liidu Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodi 2021-2027 vahendid. Täpsemalt on töös sekkumine valdkonna Rohelisem Eesti erieesmärgi ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine, mille all on kokku viis erinevat sekkumist ning üks neist on toetus ohutu materjaliringluse edendamiseks.
- perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondi vahendid, millest rahastatakse keskkonnamõju hindamise digipööret.
- LIFE programm.

Rohkem infot leiab erinevate perioodide programmide ja aruannete kohta Kliimaministeeriumi kodulehelt⁷.

3. Programmi eesmärk, mõõdikud ja rahastamiskava

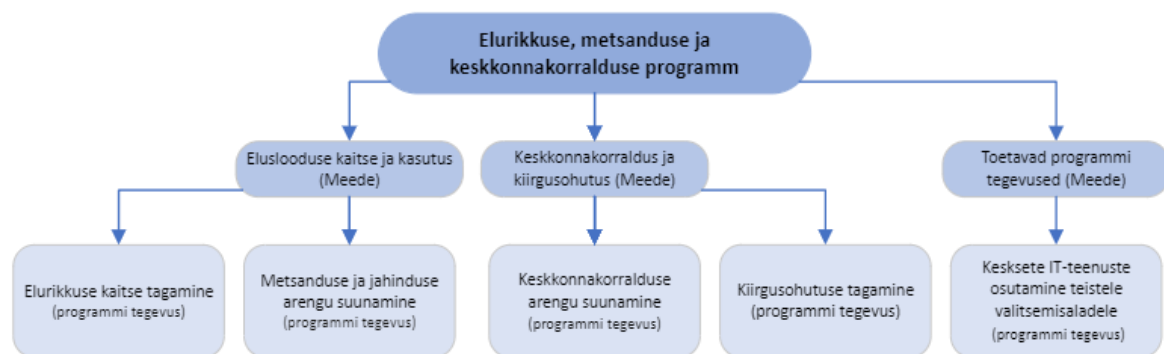
Programmi eesmärk:

Eestis on puhas ja elurikas keskkond. Keskkonna ja elurikkuse kaitse ning jätkusuutlik ja tõhus keskkonnakasutus.

Programm jaguneb **kolmeks meetmeks**:

- 1) eluslooduse kaitse ja kasutus;
- 2) keskkonnakorraldus ja kiirgusohutus;
- 3) programmi toetavad tegevused.

⁷ [Avaleht | Kliimaministeerium](#)

Joonis 2. Programmi struktuur

Tabel 1. Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Keskkonnamõjude hindamise menetluste keskmine kestus Kliimaministeeriumi haldusala asutustes (kuudes) Allikas: Kliimaministeerium	30	26	24	22	20
Looduskaitse eesmärgil riiklikult kaitstavate alade osakaal maismaast, % Allikas: Kliimaministeerium	20,8%	28%	29%	29%	30%
Majandatavate metsade pindala osakaal metsamaast, % Allikas: Keskkonnaagentuur	81,6%	81,60%	81,60%	81,60%	81,60%

Tabel 2. Programmi rahastamiskava, summad tuhandetes eurodes

Programmi rahastamiskava	Eelarve	Eelarve prognoos		
	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud	-59 996 749	-62 355 803	-64 444 153	-62 388 549
Meede 1: Eluslooduse kaitse ja kasutus	-36 952 528	-40 186 680	-42 494 413	-42 775 118
Programmi tegevus 1.1: Elurikkuse kaitse tagamine	-22 956 920	-26 096 482	-26 598 858	-26 876 613
Programmi tegevus 1.2: Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine	-13 995 608	-14 090 198	-15 895 555	-15 898 505
Meede 2: Keskkonnakorraldus ja kiirgusohutus	-6 325 825	-5 055 610	-5 392 337	-4 018 245
Programmi tegevus 2.1: Keskkonnakorralduse arengu suunamine	-4 525 622	-3 340 040	-3 750 935	-2 409 884

Programmi tegevus 2.2: Kiirgusohutuse tagamine	-1 800 202	-1 715 570	-1 641 402	-1 608 361
Meede 3: Toetavad programmi tegevused	-16 718 397	-17 113 512	-16 557 402	-15 595 186
Programmi tegevus 3.1: Kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele	-16 718 397	-17 113 512	-16 557 402	-15 595 186

4. Hetkeolukorra analüüs

Eestis on keskkonnavaldkonnas peamiseks väljakutseks leida **tasakaal keskkonnakaitse ja keskkonnakasutuse vahel**. Eesti keskkonnakaitse valdkond on mitmetes aspektides tugev ja hästi arenenud. Headeks näideteks on keskmiselt kõrgemalt loodushoidu ja keskkonnateadlikku eluviisi väärtustavad inimesed, keskkonnakaitse valdkonna järjepidevus, toimivad toetusmeetmed, edukas väliskoostöö ja edulood infosüsteemide ja e-teenuste arendamisel. Tugevuste kõrval on valdkonnas aga mitmeid kitsaskohti nagu valdkonna ebapiisav rahastamine ja asjaolu, et elurikkuse kaitsmine on keeruline majandushuvide eelistamise või konkureerivate huvide tõttu maakasutuses.

Keskkonna- ja kliimaeesmärkide täitmisel on olulise kaaluga **kliimakindla majanduse seaduse** välja töötamine ja selle rakendamine. Uus seadus loob eeldused uue keskkonnasõbralikuma kõrgema lisandväärtusega majanduse kujundamiseks, läbi mille kasvatame terve meie ühiskonna heaolu. See annab kindluse Eesti inimestele, ettevõtjatele, organisatsioonidele ning avalikule sektorile, et saame rohereformid ning kliimamuutusi pidurdavad sammud selgelt ja koordineeritult ellu viia.

Elurikkuse ja maastike muutumine. Kõige olulisemad elurikkuse kao põhjustajad on maa- ja merekasutuse muutustest põhjustatud elupaikade hävimine ja kahjustumine, muldade seisundi kahjustumine⁸, loodusressurside liiga intensiivne kasutus, kliimamuutused, saaste keskkonnas, veekogude eutrofeerumine ja invasiivsed võõrliigid. Inimtegevus mõjutab oluliselt umbes 75% maailma maismaa ökosüsteemidest ja 40% merekeskkonnast, sealhulgas Eestis. Kogu viljakas muld ja maapind on piiratud ning inimpõlvede kestuse vaates taastumatu ressurs, mille kasutamise mõju näevad järgmised põlvkonnad. Seega on iga otsus maakasutuse osas pikaajalise ja olulise mõjuga.

Kliimamuutused tingivad muutusi taimkattes ja ökosüsteemides ning soodustavad taimekahjurite ja -haiguste ning võõrliikide levikut. Üleilmselt ohustab väljasuremine hinnanguliselt miljonit liiki – seda on rohkem, kui kunagi varem inimajaloos. Mõjutrendide jätkumisel prognoositakse elurikkuse veelgi kiiremat hävingut, mis toob mh kaasa inimkonna eksistentsiks vajalike ökosüsteemiteenuste hävinemise. Eestis on elurikkuse kadu olnud siiani väiksem, kui paljudes teistes riikides, kuid ka meil on vaja **rikutud elupaiku süsteemselt taastada, et tagada elurikkuse säilimine ning toimivad ökosüsteemi teenused**.

Globaalne elurikkuse strateegia seab neli ülemaailmset looduskaitse eesmärki:

- 1) peatada inimtegevusest põhjustatud ohustatud liikide väljasuremine ja vähendada kõigi liikide väljasuremise määra kümnekordselt aastaks 2050;

⁸ Muld on koduks kuni 59%le elurikkusest ja pea kolmandikule kõigist maismaaliikidest.

- 2) bioloogilise mitmekesisuse säästev kasutamine ja majandamine, et tagada looduse panuse väärtustamine, säilitamine ja suurendamine;
- 3) geneetiliste ressursside kasutamisest saadava kasu õiglane jagamine ja geneetiliste ressursside digitaalse järjestuse teave;
- 4) piisavad vahendid strateegia rakendamiseks oleksid kättesaadavad kõigile osalistele, eelkõige vähim arenenud riikidele ja väikestele saarte arenguriikidele.

2023. aasta suvel võttis Euroopa Parlament positsiooni Euroopa Komisjoni algatuse, **looduse taastamise määruse** kohta, mille eesmärk on taastada liikmesriikide kahjustatud ökosüsteemid. Määruse kohaselt peavad 2030. aastaks keskkonna taastamise meetmed hõlmama vähemalt 20% ELi territooriumist. Lisaks maismaa ja mere ökosüsteemidele puudutab määrus mh ka linnu, kus tuleb soosida rohealade loomist ja säilitamist. Iga liikmesriik peab koostama ja esitama Euroopa Komisjonile taastamiskava hiljemalt 01.09.2026. Taastamiskava peab sisaldama detailsemat plaani aastani 2032 ning üldisemat, kuid samas siiski läbimõeldud tegevusplaani, aastani 2050.

Eluslooduse kaitse ja kasutuse eesmärk on liikide ja elupaikade soodne seisund, mitmekesised maastikud ning kestlik metsa majandamine. Vaid hästi toimivad ja elurikkad ökosüsteemid on võimelised pakkuma ökosüsteemi teenuseid ning aitavad kohaneda kliimamuutustega. 2024. a lõpu seisuga on ligikaudu 28,7% Eesti maismaast koos siseveekogudega kaitse all, kuhu kuuluvad riiklikult kaitstavad loodusobjektid, sh kavandatavad, väljaspool kaitsealasid riigimaadel olevad natura elupaigad ja vääriselupaigad, ranna- ja kaldakaitseala, osaliselt ka I ja II kaitsekategooria liikide leiukohad. Aktiivselt tegeletakse ohustatud liikide ja elupaigatüüpide kaitse, taastamise ja seirega. Aladele on kehtestatud kaitseriežiim ning kaitsealadele ja püsielupaikadele alaspetsiifilised kaitse-eeskirjad. Looduskaitse ja säästev maakasutus ei ole teistesse poliitikavaldkondadesse ja ruumiloomesse piisavalt integreeritud, mille tulemusena jätkub loodusliku mitmekesisuse vähenemine, seda nii maastiku, liigilise kui geneetilise mitmekesisuse tasemel. Puuduvad tõhusad meetmed säilitamiseks elurikkust väljaspool kaitstavaid loodusobjekte. Ohuks on ka võõrliikide laienev levik, mida soodustavad kliimamuutused. Suurte taristuobjektide rajamisel suureneb surve keskkonnale ja vajadus planeerida elurikkust suurendavaid ning kaitsvaid meetmeid.

Lähiaastate fookuses on EL elurikkuse strateegia eesmärkide täitmine, sh riiklikult kaitstavate alade pindala eesmärgi seadmine 30% maismaast; loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete tõhususe ja kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise süsteemi väljatöötamine ja rakendamine; eraloodushoiu edendamine; looduskaitseliste kompensatsioonide ja toetuste mitmekesistamine; maaomanike suurem kaasamine loodushoidu; väljaspool riiklikku kaitset olevate alade loodushoidu edendamise mehhanismide tõhustamine ja põhimõtete ühtlustamine nagu rohevõrgustik, ulukipääsud; kuivendussüsteemidele elurikkuse ja kliimasõbralikumate lahenduste leidmine; looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete haldamiseks vajalike infosüsteemide arendamine; elupaikade tegevuskavade, liigitegevuskavade ning alade kaitsekorralduskavade koostamine, uuendamine ja kavandatud tegevuste elluviimine, sh loodus- ja põlismetsade ning ohustatud elupaikade inventeerimine ja vajadusel elupaikade seisundi parandamine ning taastamismeetmete rakendamine, muldade kestliku kasutamise ja maakasutuse, sh maahõive keskkonna- ja kliimaeesmärkidega sidustamine. Keskkel kohal on looduskaitse ja elurikkuse hoidmise põhimõtte kui printsiibi integreerimine kõikidesse valdkondadesse nagu energeetika, maapoliitika kui ka maahõivehierarhia printsiipide kasutuselevõtt. Lisaks on läbirääkimistes mullaseire ja vastupidavuse direktiiv, milles

täpsustatakse kogu mulla ja maakasutuse, sh maahõive raamistikku ja seatakse sihiks tagada muldade hea seisund aastaks 2050.

Metsade jätkusuutlik majandamine aitab tagada ka metsade elurikkuse kaitse ja saavutada valdkonna kliima ja elurikkuse eesmärged. Eesti metsamaa pindala on 2,3 mln hektarit, moodustades üle poole kogu Eesti maismaa pindalast. 2025. aasta I kvartalis esitatakse Riigikogule uus **metsanduse arengukava** aastani 2030, mis sätestab metsanduse arengusuunad. Metsanduse arengukava aastani 2030 üldeesmärk on **kestlik metsandus**. Üldeesmärgi saavutamine tagatakse läbi kolme alaeesmärgi: metsandus aitab tagada metsaökosüsteemide ja nende elurikkuse püsimise, leevendab kliimamuutusi ning kohaneb kliimamuutuste mõjuga.

Metsamaa süsiniku sidumise ja talletamise võime on üks olulisemaid mehhanisme kliimamuutuste leevendamisel. Selleks on vajalik tagada nii olemasoleva süsinikuvaru säilimine kui ka metsade sidumisvõime suurendamine tulevikus. Parima süsinikusidumise tagab mets, mis on kasvukohale sobiliku liigilise koosseisuga, elujõuline ja heas tervislikus seisundis. Ühtlasi tuleb senisest enam panustada majandusmetsade uuenemisse, hooldamisse ja mitmekesise ning kliimakindla puistu kujundamisse, tagades, et metsaökosüsteemid säiliks stabiilsete süsinikupankadena ning oleksid vastupidavad. Oluline on ka kaitstavate metsade hea käekäik ja väärtuslike loodusmetsade kaitse, sest just need alad koguvad ja talletavad suurima osa metsade pikaajalisest süsinikust ning pakuvad samal ajal elupaika mitmekesisele elustikule.

Omanikuootused RMK-le ja arengukava tagavad, et **riigimetsas ja -maal on tagatud kõik olulised väärtused**: hoitud elurikkus, heas seisus elupaigad ja maastikud, elamused Eesti loodusest, stabiilne metsa- ja maamajandamine. Selleks, et arvesse oleks võetud metsamaa süsinikusidumine ja raiemaht püsiks võimalikult ühtlane, uuendatakse riigimetsas arvestuslangi aluseid.

Puidupõhistel kestvustoodetel on kliimamuutuste seisukohast oluline roll. Puitu kasutatakse Eesti kaasaegses arhitektuuris seni vähe, seega tuleb selle kasutamist ehitistes ja insenertehnoloogilist arendamist senisest rohkem toetada ning silmapaistvaid (sh avaliku sektori) näidisehitisi rajada (näiteks Loodusmuuseum ja Keskkonnamaja).

Jätakuvalt arendatakse ja toetatakse **erametsaomanike tugisüsteemi**, mis pakub mitmekülgset tuge selleks, et eraomanikul oleks lihtsam arvestada metsa majandamisel erinevate vajadustega (elupaikade kaitse, rohekoridorid, kogukonna ootused, ökosüsteemiteenuste säilimine, kliimamuutustega kohanemine, pühapaikade kaitse, uued teenusmudelid, haiguste leviku piiramine, piirinaabrite koostöö jne) ning rakendada mitmekesiseid metsamajanduslikke meetmeid (nt nõustamine püsimeetsanduse rakendamiseks, kliimakindlate puistute kujundamiseks, elurikkust toetavateks tegevusteks jms). Metsa vääriselupaikade kaitseks jätkatakse erametsaomanikega lepingute sõlmimist ning edendatakse ka teisi vabatahtliku kaitse võimalusi.

Järgmiste aastate peamiseks väljakutseteks on arendada kaugseire võimalusi, töötada välja regionaalsed või riiklikud mudelid metsa biomassi ja süsinikuvoogude hindamiseks ning erinevate majandamisvõtete mõju selgitamiseks süsinikubilansile. Samuti on fookuseks puidu väärimise suurendamine ning raadamisõiguse tasu sihtotstarbelise kasutamise süsteemi väljatöötamine.

Jahiulukite jätkusuutlikule kasutamisele aitavad kaasa ulukiseire andmete kogumine, andmete analüüsimine, hinnangute andmine ulukite arvukusele ja selle põhjal küttemisettepanekute tegemine, probleemliikide ohjamiseks tegevuskavade koostamine ning jahimeeste koolitamine.

Kliimamuutuste ja ressursinappuse väljakutsetega toimetulekuks on oluline rakendada **tootmises ja ettevõtluses vastutustundlikku lähenemist**. See tähendab muuhulgas parima võimaliku tehnoloogia kasutamist, ressursside säästlikku kasutamist, jäätmete tekke ja heite vähendamist ja jäätmete käitlemist viisil, mis leevendab koormust keskkonnale.

Keskkonnavaldkonna eesmärkide saavutamiseks on kriitilise tähtsusega valitsussektori keskkonnapoliitika kujundamiseks ja rakendamiseks vajalike ressursside tagamine. Programmi tegevusi rahastatakse riigi(eelarvelistest) vahenditest ning välisvahenditest. 2023. aastal käivitused küll keskkonnavaldkonnas EL eelarveperioodi 2021–2027 struktuuritoetuste meetmed, kuid kuna välisvahendite maht keskkonnavaldkonnas on märkimisväärselt vähenenud ning keskkonnaprobleemide lahendamise rahastamine on ebapiisav, siis on lähiaastate kriitiliseks väljakutseks keskkonnapoliitika jätkusuutlik rahastamine. Oleme keskkonnavaldkonnas jõudnud etappi, kus paljud tegevused, eriti kõigi varasemate kahjustatud alade taastamine ja pärandmõjude likvideerimine, tuleb lõpuni viia. Samal ajal tuleb tegeleda uute majandustegevusega paratamatult kaasnevate keskkonnahäiringutega ning tagada, et keskkonnakasutus oleks õiglaselt reguleeritud ja hinnastatud. Kõik need kohustused kokku nõuavad olulisi ressursse. Ressursside puudusel oleme piiratud tegelema vaid kõige kriitilisemate, aga tervikvaates üksikute tegevustega.

Lähiaastate väljakutseks on koostöös teiste valdkondadega taastuveneergetikale ülemineku kiirendamine ning sellegi väljakutse lahendamisel on lisavahendite leidmine kriitilise tähtsusega. Käimasolevate **mõjuhindamiste, planeeringute ja keskkonnakaitselubade** menetlustele peaks lisanduma märkimisväärne hulk uusi menetlusi ning samas kasvab ootus, et **menetlused viiakse läbi oluliselt kiiremini ning asjatundlikumalt**. Väljakutse lahendamiseks oleme valdkonda suunanud ulatuslikult REPowerEU vahendeid taastuveneeria kasutuselevõtu kiirendamise reformiks ja võrguinvesteeringuteks, et hoogustada lubade andmise menetlusi ja tuua turule uusi taastuveneeriaavõimsusi.

Eestis on **kiirgusohutus** tagatud õigusaktide ja arengukavade rakendamise kaudu rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiaga (kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027). Lähiaastate olulisemad tegevused on Paldiski kahe reaktorsektsiooni likvideerimine, lõpladustuspaiga rajamisega seotud tegevused, tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamine ning selle jaoks sobiva õigusraamistiku loomine. Lahendamist vajab nimetatud tegevusteks vajalike ressursside pikaajaline tagamine.

Ringmajandusele üleminekuks on oluline ka **keskkonnakorralduslike keskkonnameetmete** (keskkonnamõju hindamine, keskkonnatasud, keskkonnahoidlikud riigihanked, keskkonnajuhtimissüsteemid jt) **arendamine ja rakendamine**. Samuti arendatakse edasi ka teiste keskkonnameetmete kasutamist, nagu ökomärgised ja keskkonnajuhtimissüsteemid. Käimas on **keskkonnakaitselubade süsteemi reform**, eesmärgiga tagada keskkonnakasutuse reguleerimine ühtsetel alustel, tasakaalustatud keskkonnakasutusest ja keskkonnariskist lähtuv nutikas ning vähese halduskoormusega avalik teenus. Selleks on käimas projekt "Keskkonnakaitseluba 3.0", samuti arendatakse keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS.

5. Olulisemad tegevused/sekkumised

Elurikkuse kaitse tagamine

- **Kaitstavate alade piirangute kompenseerimine erametsamaadel**, kogukulu aastatel 2025-2028 27,2 mln eurot.
- **Maa- ja mullakasutuse juhtimissüsteem** mullastiku teenuste efektiivseks ja jätkusuutlikuks kasutamiseks, elurikkuse kaitseks ja kliimamõju vähendamiseks 5,7 mln eurot CO2 vahenditest aastatel 2024-2027.
- **Elupaikade** (mh sood, metsad, pärandniidud, vooluveekogud) ja **liikide kaitse, taastamine ja tegevused nende soodsa seisundi saavutamiseks**, et ühegi EL kaitsealuse elupaiga ja liigi kaitse suundumus ja seisund ei halveneks ning ebasoodsas seisundis olevatest elupaikadest ja liikidest 30% saavutaks aastaks 2030 soodsa seisundi või näitaks suundumust paranemise poole. EL struktuuritoetuste perioodil 2021-2027 EL toetust 18,5 mln eurot.
- **Kaitstavate liikide ja ohustatud elupaikade inventeerimine** (maismaaelupaikadel kogusumma 3,4 mln eurot), **sh loodus- ja põlismetsade defineerimine, kaardistamine** ja neile kohase kaitse tagamine ja seire korraldamine.
- **LIFE-IP projekti "Loodusrikas Eesti" elluviimine** aastatel 2020–2029. Projekti eesmärk on kaitsta ja taastada traditsioonilisi Eesti maastikke ja ökosüsteeme ning parandada seal elavate liikide seisundit, sh meetmete rakendamine elurikkust toetavate lahenduste leidmiseks põllumajandusmaastikus. Kogusumma perioodil 2025-2028 on 7,2 mln eurot.
- Loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete tõhususe ja kaitsekorralduse **tulemuslikkuse hindamise süsteemi uuendamine**.
- Elupaigatüüpide tervikliku kaitse tagamiseks **elupaikade tegevuskavade** (mh soodele, märgadele ja kuivadele metsadele), ohustatud liikide tervikliku kaitse tagamiseks **liigitegevuskavade**, alade kaitse tulemuslikuks korraldamiseks alade **kaitsekorralduskavade koostamine, uuendamine ja rakendamine**, tolmeldajate tegevuskava koostamine.
- **Turvasmuldade kuivendamist käsitlevate regulatsioonide täpsustamine**, et leida juriidilised lahendused, et põllumajandusmaade maaparandussüsteemid ja metsakuivenduskraavid ei kahjustaks elurikkust ning toetaks kliimaeesmärkide saavutamist.
- **Riikliku kaitse tagamine 30 %-l maismaast**.
- Tähelepanu pööramine suurte taristute (sh päikese- ja tuulepargid) võimalusele toetada elurikkust. **Elurikkust soosiva majandamise juhiste koostamine**. Nii riigi kui kohalike omavalitsuse tasandi planeeringute koostamisel tõhusalt elurikkuse aspektidega arvestamine.
- **Võõrliikidealase teadlikkuse tõstmine, võõrliikide tõrje ja seire tõhustamine**.
- **Looduskaitsepiirangutega seotud tegevuste lubade** (sh CITES load ohustatud liikidega legaalseks kaubitsemiseks; loodusvarade kasutamine, sihtkaitsevööndis keeluajal liikumine, rahvaürituste korraldamine, väikeehitise ehitamine, loomaia tegevusluba, liigi ümberasustamine, loomaliigi kasutamine teaduse otstarbel, loomade märgistamine, kaaviari käitlemise majandustegevusteade) **välja andmine**.
- Looduskaitse tulemuslikuks korraldamiseks vajalikus mahus järjepideva, usaldusväärse ja süsteemse **ülevaate tagamine siinest liikide ja ökosüsteemide/koosluste seisundist**. Senisest enam innovaatiliste seire- ja inventuurilahenduste, rakendusuuringute ja piisavas mahus invnetuuride kasutamine, andmebaaside ja veebirakenduste uuendamine ja arendamine.

- **Kaasaegsete IT-lahenduste arendamine** looduskaitse ja keskkonnaga seotud andmete paremaks haldamiseks, kasutamiseks ja avalikustamiseks.
- Loodusrikkuste ja hüvede seisundi muutuste süsteemse jälgimise, mh nende rahalise väärtuse arvestamise süsteemi rakendamine.
- **Mitmekesiste võimaluste loomine Eesti looduse nautimiseks ja tundmaõppimiseks ning aktiivseks puhkuseks ja looduses liikumiseks**, seadmata samal ajal ohtu loodusväärtuste säilimist. Looduslike rohealade säilitamine ja soodustamine suurte inimasumite lähistel, linnakeskkonna elurikkust suurendavate tegevuste ellu viimine.
- **Igaühe looduskaitse põhimõtete tutvustamine ja rakendamine.**
- **Kaitstavate liikide poolt tekitatud kahju ennetamise ja kompenseerimise süsteemi tõhustamine.**
- Loodusväärtuste seisundi säilitamiseks ja parandamiseks tööde tellimine, arvestades kaitsekorralduskavades, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavades ning elupaiga tegevuskavades kirjeldatud eesmäärke ja vajadusi.
- Elurikkuse säilitamiseks ja suurendamiseks uudsete vahendite, sh **finantsinstrumentide leidmine.**
- **Looduskaitsepiirangute kompenseerimine** piisavas ja õiglasel määral, sh toetuse maksmise jätkamine, sh väljaspool Natura 2000 alasid kaitstavate metsade omanikele. Toetusmeetmete mitmekesistamine.
- Eraldiseisvaks Natura hindamiseks võimaluse loomine keskkonnamõju (strateegilist) hindamist mittevajavate tegevuste kavandamiseks Natura 2000 aladel.
- **GMO regulatsioonide kaasajastamine.**
- **Eesti looduse taastamise kava koostamine** 550 000 eurot CO₂ vahenditest aastatel 2024-2027.
- **Looduskaitsealadel raiete piiramine**, piiranguvööndites ja väljaspool kaitsealasid püsimeetsanduse edendamine.
- Lepingulise looduskaitse põhimõtete välja töötamine

Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine

- **Metsanduse arengukava aastani 2030** koostamine ja rakendamine.
- **Metsanduspoliitika põhialused aastani 2050** koostamine,
- Metsandusega seotud **andmete kvaliteedi, kättesaadavuse ja usaldusväärsuse parendamine.**
- **Kaugseire võimaluste arendamine** ja metsamajanduslike tegevuste mõju süsiniku sidumisele uurimine.
- **Puidust referentshoone** (loodusmaja) **rajamine** eesmärgiga luua suurte puitehitiste ehitamise kogemus ja suurendada sellega Eesti puidusektori ekspordipotentsiaali ning edendada kohaliku tooraine väärimist. 33,3 mln eurot CO₂ vahenditest.
- Biomasskütest toodetud taastuvenergia osakaalu arvutamise põhimõtete ning biomassi säästlikkuse nõuetele ja kriteeriumidele vastavuse tõendamise nõuete rakendamine.
- **Raadamise leevendamiseks** kompensatsiooni meetmete väljatöötamine ja rakendamine.
- Erametsanduse arengu toetamine tugisüsteemi abil, mille kaudu suunatakse metsaomanike ühistegevust metsade kasvatamisel ja kasutamisel, kogukulu aastatel 2025-2028 18,06 mln eurot.
- Jätkatakse vääriselupaikade kaitse lepingute sõlmimist erametsaomanikega, alustatakse loodus- ja põlismetsade vabatahtliku kaitse toetamisega, kogukulu aastatel 2025-2028 2,6 mln eurot.
- Püsimeetsanduseks sobivate majandamisvõtete väljatöötamine ning kogukonnametsade majandamise kaasava regulatsiooni väljatöötamine.

- Loodussäästliku reeglistiku loomine puiduistandike rajamiseks, mis võimaldaks puitu kasvatada erinevate kestvustoodete valmistamiseks.
- Riigimetsas arvestuslangi aluste muutmine, et arvesse oleks võetud metsamaa süsinikusidumine ja raieaht püsiks võimalikult ühtlane.
- Erametsades püsimetsanduse soodustamine läbi püsimetsa majandamise kavade koostamise toetamise ning nõustajate koolitamise.

Keskkonnakorralduse arengu suunamine

- **Keskkonnakaitselubade süsteemi korrastamine**, mille eesmärk on tagada keskkonnakasutuse reguleerimiseks ühtsetel alustel, tasakaalustatud keskkonnakasutusest ja keskkonnariskist lähtuv nutikas ning halduskoormust vähendav avalik teenus.
- **Keskkonnamõju hindamise teenuse kaasajastamine** digiühiskonna toimimisele vastavaks (nn KMH digipööre), mille eesmärk on kiire, automatiseeritud, kasutajakeskne ja andmepõhine teenus. Eesmärgiks on muuta keskkonnamõju hindamise teenus võimalusel kaks korda kiiremaks ja kaks korda kvaliteetsemaks. Projekti rahastatakse perioodi 2021–2027 EL ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondi vahenditest.
- Uue **tööstusheite direktiivi ülevõtmine** ja sellega seotud tegevused, et tagada inimeste tervise ja keskkonna kaitse kõrge tase võrdsetel alustel.
- **Keskkonnatasude ajakohastamine**, võttes aluseks, et looduslik ressurss on rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult ja "saastaja maksab" printsiibil ning kooskõlas keskkonnavalaste eesmärkidega.
- **Ohutu materjaliringluse toetusmeetme väljatöötamine** ning kasutamise edendamine toimub EL struktuuritoetuse ringmajanduse korraldamise meetmest.
- 1.07.2024 jõustunud keskkonnatasude seaduse (KeTS) muudatusega tõusid põlevkivi lend- ja koldetuha, põlevkivi poolkoki ning tsemendi tootmisel tekkivate jäätmete kõrvaldamise saastetasumäärad, millest vähemalt 0,35 eur/t suunatakse keskkonnaprogrammi kaudu Ida-Viru maakonda põlevkivi kaevandamise ja töötlemisega seotud keskkonnamuutuste tagajärgede leevendamiseks ja nendega toimetulekuks. Toetust hakatakse Ida-Viru maakonda jagama alates 2025. aastast.

Kiirgusohutuse tagamine

- **Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõppladustuspaiga rajamise eriplaneeringu koostamise** ja keskkonnamõju strateegilise hindamise, ning nendeks vajalike uuringute elluviimine.
- **Tuumaenergia** kasutuselevõtu ettevalmistamine ning selle jaoks sobiva õigusraamistiku loomine.

6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Järgnevalt on välja toodud programmi tegevused ja nende elluviimiseks kavandatud olulisemad plaanid.

Programmi koosneb kolmest meetmest ja eesmärgid saavutatakse programmi tegevuste ja nende raames elluviidavate teenuste tulemusena.

Teenuste detailne kirjeldus on kajastatud lisas 1.

Meede 1 ELUSLOODUSE KAITSE JA KASUTUS

Meetme eesmärk:

Liigid ja elupaigad on soodsas seisundis, maastikud on mitmekesised ning metsa majandatakse jätkusuutlikult.

Meede tagab, et kõigis valdkondades (sh planeeringud, mõju hindamised, lubade väljastamine, maksu- ja toetusmeetmed) ja kõigi taseme otsustes hakatakse arvestama elurikkuse hoidmise vajadusega, kuna majandus ning maa- ja ressursikasutus saavad toimida vaid looduse poolt etteantud piirides. Lisaks on eesmärk looduse seisundi paranemine, milleks on lisaks konkreetsete loodusobjektide (liigid, elupaigad, elurikkad ja mitmekesised maastikud jmt) kaitsele ja taastamisele vaja senisest enam tähelepanu pöörata ka nende omavahelistele seostele ja sidususele ning ökoloogiliste terviküsteemide toimimisele.

Meede koosneb kahest programmi tegevusest: elurikkuse kaitse tagamine ning metsanduse ja jahinduse arengu suunamine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus. Samuti panustavad oma tegevustega SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.

Tabel 3. Meetme eluslooduse kaitse ja kasutus mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdikud/Sihttase	2023 (tegelik)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Metsanduse arengu suunamise eesmärgid on kokku lepitud	Ei	Jah	Jah	jah	Jah

Programmi tegevus 1.1 Elurikkuse kaitse tagamine

Programmi tegevuse eesmärk:

Liikide ja elupaikade soodne seisund ning maastike mitmekesisus on tagatud, nii et elupaigad toimivad ühtse ökoloogilise võrgustikuna ja elurikkuse ning mulla poolt pakutavad ökosüsteemiteenused on jätkusuutlikud.

Eesmärgi saavutamiseks soosime loodussõbralikku maa- ja ressursikasutust, integreerides elurikkuse säilitamise ja taastamise ning looduse hüvede piisava pakkumise põhimõtted erinevatesse maakasutuse valdkondadesse. Tagame ökoloogiliselt hästi toimiva ja tõhusalt kaitstava kaitsealade võrgustiku olemasolu. Lähiaastate fookuses on EL elurikkuse strateegia eesmärkide täitmine, sh riiklikult kaitstavate alade pindala eesmärgi seadmine 30% maismaast ning riikliku taastamiskava koostamine tulenevalt looduse taastamise määrusest. Aktiivselt tegeletakse ohustatud liikide ja elupaigatüüpide kaitse, taastamise ja seirega. Aladele on kehtestatud kaitseréžiim ning kaitsealadele ja püsielupaikadele alaspetsiifilised kaitse-eeskirjad. Algate arvutelu ja otsime täiendavaid lahendusi, kuidas rakendada „saastaja maksab“ põhimõtet tõhusamalt elurikkuse ja looduse hüvede kaitseks. Vajalik on elurikkuse summaarse vähenemise ärahoidmiseks tegevuspõhimõtete väljatöötamine. Tõhustame elurikkusega arvestamist planeeringute protsessis, et säilitada elurikkus ka väljaspool kaitstavaid maastikke. Üha enam tuleb soosida igatüüpi looduskaitset. Analüüsime olemasolevat looduskaitse süsteemi ja lisaks alapõhisele kaitsele leiame ja rakendame uusi võimalusi, kuidas maaomanikke motiveerida ise loodusväärtusi märkama ja neid kaitsma. Olulisel kohal on looduskaitse ja elurikkuse hoidmise põhimõtte kui printsiibi integreerimine kõikidesse valdkondadesse nagu energeetika, maapoliitika jne. Lähiva teemana on ette võetud muldade hea seisundi tagamine, taastamine ja säilitamine ja keskkonna- ja kliimaeesmärkidest lähtuv maakasutuse, sh maahõive praktikate analüüs. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Kliimaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus. Samuti panustavad oma tegevustega SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, Regionaal- ja Põllumajandusministeerium.

Tabel 4. Programmi tegevuse elurikkuse kaitse tagamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Liigikavade I ja II prioriteedi tegevuste täitmise määr uuendatud kavade alusel, % Allikas: Keskkonnaamet	88,00%	90,00%	90,00%	90,00%	90,00%
Alade arv, kus on hinnatud kaitse tulemuslikkust, tk, kumulatiivne Allikas: Keskkonnaamet	0	75	150	225	300
Aasta jooksul taastatud elupaikade pindala (ha) Allikas: Kliimaministeerium	4100	4000	4000	4000	4000
I kaitsekategooria ning teiste kriitilises ja väljasuremisohus olevate liikide tegevuskavaga kaetuse määr, % Allikas: Keskkonnaamet	69,00%	80,00%	80,00%	85,00%	85,00%

Tegevus keskendub elurikkuse kaitsele laiemalt kui traditsiooniline looduskaitse. Inimkonna heaolu ja majandusmudel peavad mahtuma planeedi taluvuspiiridesse, seepärast peab elurikkuse hoid olema inimtegevuse alus. Inimtegevus saab toimida sellistes piirides, kus see elurikkust ei vähenda ning kõigil inimtegevuse valdkondadel (eriti metsa- ja põllumajandusel) on roll ka elurikkuse kriisi vähendamisel ja elurikkuse seisundi parandamisel. Elurikkus ja selle kaudu pakutavad looduse hüved (ökosüsteemiteenused) on olulised teiste valdkondade, sh tootmisvaldkondade, pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamisel ning kliimamuutustele vastupidavusel.

Elurikkuse hoiul on põhieesmärgiks integreerida elurikkuse kaitse ja taastamise ning looduse hüvede säilitamise ja taastamise vajaduse põhimõtted kõigisse majandusvaldkondadesse ning tagada, et neist ükski ei viiks looduse hüvede (nt puhta vee, õhu, süsinikusidumise, loodusele ligipääsu jpm) kättesaadavuse ja kvaliteedi halvenemisele. Selleks, et elurikkust säilitada ja selle seisundit parandada, peavad kõikide tasandite otsused olema elurikkust, ökosüsteemide head seisundit ning loodusressursside ja ökosüsteemiteenuste säästlikku kasutust toetavad ning edendama vajadusel nende taastamist ja taastumist. Senisest enam tuleb tähelepanu pöörata ökosüsteemide ning elupaikade ja liikide populatsioonide omavahelistele seostele ja maastike sidususele. Selleks, et säilitada elurikkus ja võtta vastu parimad kasutusotsused, tuleb jälgida loodusrikkuste ja hüvede seisundi muutuseid ning arvestada nende väärtusega majandusmudelites. Samuti tuleb sisustada elurikkusega senisest enam arvestav ettevaatusprintsip ja maksupoliitika.

Eesti keskkonnapoliitikat elurikkuse valdkonnas mõjutavad rahvusvahelised kohustused, eeskätt ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon, kui ka EL tasandi lepetest tulenevad kohustused. Vaja on tagada kõikide Eestis looduslikult esinevate liikide ja elupaikade soodne seisund ning maastike mitmekesisus, sh säilitada bioloogiline mitmekesisus kõikides selle avaldumisvormides, kaasa arvatud geneetiline mitmekesisus nii looduslikel liikidel kui ka kohalikel taimesortidel ja põlistel tõugudel. EL elurikkuse strateegia näeb ette kohustused elurikkuse hoidmiseks ja taastamiseks. Elurikkuse hoidmisele tuleb tähelepanu pöörata ka väljaspool kaitstavaid alasid. Lisaks ohustatud elupaigatüüpide ja liikide elupaikade kaitsele ja taastamisele on vaja seada ja ellu viia taastamisesmärgid ka linnade ökosüsteemidele, jõgedele ja üleujutus-aladele, põllumajanduse ja majandatava metsa ökosüsteemidele jpm.

Oluline on suurendada põllumajandusmaastike elurikkust ja mitmekesisust, pöörates eriti tähelepanu tolmeldajatele ja põllulinnustikule, taastada ja hooldada pärandniite ja väärtuslikke püsirohumaid, kasutada kestlikke maaharimispraktikaid, leevendada kuivenduse negatiivseid mõjusid, säilitada ning luua juurde elurikkust toetavaid maastikuelemente ja elupaikasid, sh väikemärgalasid, puudetukkasid ning niiduelupaiku. Rakendada tuleb tõhus süsteem põllumajandusmaa omanike ja tootjate ning hooldajate, sh pärandniitude hooldajate nõustamiseks. Sarnaseid põhimõtteid tuleb järgida ka majandusmetsades. Soodustada tuleb püsimetsanduse võtete kasutamist, suurendada majandusmetsade liigilist ja struktuurset mitmekesisust, hoida põliseid puid ning tagada veel säilinud loodus- ja põlismetsade kaitse ja säilimine. Vaja on leida toimivad juriidilised lahendused ja praktikas toimivad meetmed, et nii põllumajanduslikud kuivendussüsteemid kui ka metsakuivenduskraavid moodustaksid võimalikult looduslähedase süsteemi ega kahjustaks elurikkust ning ei suurendaks maastike põuatundlikkust. Eutrofeerumise vältimiseks tuleb vähendada nii seisu- kui vooluveekogudesse jõudvat saasteainete hulka, sh tuleks põllumajandustootmistes rakendada toitainete bilansi arvutusi, rajada toitaineid kinni püüdvaid tehismärgalasid, rakendada märgalaviljelust, tagada toimivate looduslike puhvertsoonide olemasolu veekogude kallastel ning taastada vooluveekogude looduslikkust. Kliimamuutuste leevendamiseks ning muldade kaitseks tuleb tagada turvasmuldadel olevate põllumajanduslike alade võimalikult säästev ja väheintensiivne kasutus (kasutus ekstensiivsete rohumaadena, märgalaviljelus, märjutamine).

Jõgedele ehitatud paisud on kaladele ja muule vee-elustikule ületamatuks takistuseks, mis ei lase liikidel pääseda koelmualadele ja teistele elupaikadele ning halvendavad seeläbi jõgede seisundit. Üks olulisemaid kalavarudega seotud probleeme on kudemiseks sobilike elupaikade vähenemine. Vajalik on kalade rändeteede avamine paisudel ning koelmute kvaliteedi ja elupaikade parandamisega seotud tegevused (näiteks jõesuudmete avamine). Tagada tuleb ranna- ja kalda loodusväärtuste säilimine.

Loodus- ja kultuurmaastike mitmekesisuse säilitamise ja suurendamise ning traditsioonilise asustuse ja maakasutuse kaudu on vaja tagada kultuuripärandi püsimine ning luua eeldused maastikulise ja bioloogilise mitmekesisuse säilimiseks. Kaitstavatel loodusobjektidel, eelkõige rahvusparkides ja maastikukaitsealadel, tuleb säilitada tänased Eesti esinduslikuimad maastikud ning olulised pärandkultuuriga seotud elemendid. Tuleb tagada põlispuude ja teiste põliste maastikuelementide säilimine. Ruumilisel planeerimisel tuleb maastike kujundamisel arvestada, et säiliks kultuuri- ja looduskeskkonna väärtused, loodusmaastike sidusus, maastike looduslik mitmekesisus; ning loodusvarade kasutamine oleks elurikkust säästev.

Linnaelanikele loodushüvede pakkumiseks ning linnade laienemisest tingitud rohealade ja looduslike elupaikade killustumise vähendamiseks tuleb säilitada ja suurendada linnakeskkonna elurikkust (sh kavandada vastavad tegevused linnade kaupa). Vaja on vältida looduslike alade ja rohealade kadumist linnades ja suurte inimasumite lähistelt ning soodustada "linnametsade" ja "linnaniitude" loomist ja säilimist, kahjustunud elupaikade taastamist linnades ja linnade ümbruses ning rohevõrgustiku ökoloogilist toimivust maastikel.

Loodusharidus ja -teavitus peavad suunama Eesti inimeste väärtushinnanguid, et need oleksid üha loodushoidlikumad, et inimesed tunneksid soovi ja vastutust ning näeksid võimalusi elurikkuse hoidmiseks. Loodusteavitus tuleb suunata inimeste jaoks praktiliselt vajaliku info kättesaadavuse ja arusaadavuse parandamiseks. Selline praktiline nõustamine aitab inimestel olla loodushoidlikum, tunnetada end elurikkuse kaitse osana ning näha aina rohkem ka ise võimalusi sellesse panustada.

Looduse taastamist ja elurikkust toetava kestliku maa- ja ressursikasutuse soosimine on ka peamiseks kliimamuutusi leevendavaks lahenduseks. On oluline, et planeeritud kliimalahendused ei tuleks elurikkuse ja looduse seisundi arvelt (nt väärtuslike niiduelupaikade või märgalade metsastamine, taastuenergialahenduste rajamisel elurikkuse ohustamine). Taastuenergialahenduste rajamisel tuleb soosida nõ looduspositiivseid lahendusi - energiarajatiste rajamisel eelistatakse juba kahjustunud maastikke ning rajamise ja edasise hoolduse käigus tagatakse ka looduse seisundi paranemine alade ökoloogilise taastamisega. Ringmajanduse põhimõtete juurutamisel on oluline silmas pidada kogu majanduse surve vähenemist elusloodusele. Eesmärgiks on erinevate majanduse tegevuste ümberstruktureerimine viisil, et need tekitaksid võimalikult vähe kahju ja seega vähendaksid ka vajadust teha kulutusi nende kahjude tagasi pööramiseks.

Looduskaitse eesmärkide saavutamiseks tuleb välja töötada Eesti looduskaitsepoliitika lühi- ja pikaajalised arenguplaanid looduse mitmekesisuse säilimise tagamiseks ning halvas seisundis olevate elupaikade ja liikide seisundi parandamiseks. Planeeritavad tegevused on suunatud looduskeskkonna kaitsele, sh looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku liikide soodsa seisundi tagamisele, vajadusel ka hea seisundi taastamisele ning võõrliikide tõrjele, samuti kultuurilooliselt ja esteetiliselt väärtusliku looduskeskkonna või selle elementide säilitamisele. Looduskaitse valdkonna ülesanne on Eestis korraldada ka rahvusvaheliste looduskaitsekokkulepete täitmist ning EL elurikkuse strateegia eesmärkide elluviimist. Ökosüsteemide, eriti süsinikku pikaajaliselt talletavate ja siduvate ökosüsteemide (sh märgalad ja metsad) kaitse ja taastamine, aitab oluliselt kaasa nii kliimamuutuste leevendamisele kui ka nende mõjuga kohanemisele.

Oluline on säilitada maastikuliste terviksüsteemide talitus (nt märgalade kui oluliste süsinikusidujate veerežiimi toimimine) ning säilitada elurikkuse seisukohalt võtmetähtsusega maastikuelemente nagu väikeveekogud jt märgalad, loodus- ja põlismetsad, sh metsa vääriselupaigad, pärändniidud.

Eesti maismaast koos siseveekogudega on riiklikult kaitstavate loodusobjektidena kaitse all 28% ja merest 19,3% (sh territoriaalmeri ja majandusvöönd) (2024. a seisuga). See jaguneb rohkem kui 3800 erinevat tüüpi ja erineva kaitsekorraga objekti vahel, sh rahvuspargid, looduskaitsealad, maastikukaitsealad (sh pargid, puistud), hoiualad, liikide püsielupaigad, kaitstavad looduse üksikobjektid, vääriselupaigad, väljaspool kaitsealasid riigimaadele jäävad natura elupaigad, ranna- ja kaldakaitsevööndid, I ja II kat liikide elupaigad. Neil aladel kaitstakse erinevaid ökosüsteeme, maastikukomplekse, liikide leiukohti. Suur osa kaitstavatest aladest kuulub ka EL Natura 2000 võrgustikku. Eestis on 568 kaitsealust taime-, seene- ja loomaliiki, mille kaitsele tuleb tähelepanu pöörata ka väljaspool kaitstavaid alasid. Lisaks sätestatakse looduskaitse eesmärkide saavutamiseks kitsendusi ka muudel objektidel nagu näiteks ranna- ja kaldaalad. Vajalik on kaitstavate alade võrgustiku edasine kujundamine vastavalt EL elurikkuse strateegia eesmärkidele.

EL liikmena on meil kohustus saavutada kõigi EL tähtsusega liikide ja elupaikade (Eestis 60 elupaigatüüpi ja 99 loodusdirektiivi liiki ning 231 linnudirektiivi liiki) soodne looduskaitseline seisund aastaks 2050. 2019. aasta loodusdirektiivi aruande järgi on ebasoodsas seisundis 43% elupaigatüüpidest ja 44% liikidest. Linnudirektiiv näeb ette kõigi meil looduslikult esinevate linnuliikide kaitse, Eestis pesitsevatest linnuliikidest 36% on langeva lühiajalise populatsioonitrendiga ja 48% pikaajalise langeva trendiga. Lähtudes liikide seisundist tuleb vajadusel ajakohastada kaitstavate liikide nimestik ja nende jaotus kaitsekategooriatesse. Vältida tuleb võõrliikide ja võõrpopulatsioonide loodusesse sattumist ja levikut, vähendada nende kasutamist ka nt haljastuses. Senisest enam tuleb

teadvustada ökosüsteemide toimimiseks oluliste liikide kaitset ning kliimamuutuste mõju kaitstavatele liikidele.

Oluline on saavutada looduse ökoloogiline taastumine ja looduse hüvede ja funktsioonide säilimine maastiku skaalal. Halvas seisundis elupaikade struktuuri ja funktsioonide taastamiseks tuleb koostada taastamiskava ja see ellu viia⁹.

Loodushoiu tulemuslikuks korraldamiseks on vajalik järjepidev ja süsteemne ülevaade siinsetest liikidest ning koosluste levikust ning seisundist. Selleks on vajalik nii eluslooduse seire ja inventuuride süsteemne toimimine kui ka Eesti liikide punase nimestiku hinnangute regulaarne uuendamine. Eluslooduse seireandmed peavad olema aktuaalsed, kasutajasõbralikult kooskasutatavad ja -kuvatavad teiste kaitstavate objektide (liigid, elupaigad, kaitstavad alad jm) andmetega. Vajalik on tagada süsteemse loodusinfo jõudmine ka kohalike omavalitsuste, teiste valdkondade riigiasutuste, huvirühmade ja maaomanikeni.

Koostöös väliste konsultantidega hinnati kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise süsteemi ning tehti ettepanekud selle parandamiseks. Vajalik on ettepanekute rakendamine ja olemasoleva süsteemi tõhustamine. Kaitsekorralduse esmane eesmärk on olemasolevate kaitstavate loodusobjektide kaitse-eesmärkide saavutamine, kaitse peab olema piisavalt tõhus loodusväärtuste kaitsmiseks, kehtestamata samal ajal põhjendamatuid kitsendusi maaomandi ja loodusvarade kasutamisele. Piiranguvööndi kaitse tuleb kujundada kaitse eesmärkidele vastavaks, vältida lageraiepõhist metsamajandamist, säilitada väärtuslikud elupaigad ja elurikkust toetavad elemendid. Kaitstavatel aladel peaks kasutatama ainult mahepõllu-majanduses lubatud väetisi ja taimekaitse-vahendeid.

Looduskaitset edendavate ja soodustavate tegevuste toetus- ja kompensatsioonimeetmed peavad olema võimalikult tõhusad ja piisavad. Vajalik on meetmete edaspidine pikaajaline ja stabiilne rahastus. Tuleb luua soodne keskkond ettevõtete ja eraomanike vabatahtlike looduskaitsetegevuste ja -finantseeringute jaoks.

Programmi tegevus 1.2 Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine

Tegevuse eesmärk:

Eesti metsad on elujõulised, nende kasutus on mitmekesine, tõhus ja jätkusuutlik ning tagatud on elupaikade ja liikide vahelise ökoloogilise tasakaalu säilitamine.

Tegevuse eesmärgi saavutamiseks kujundatakse ja rakendatakse metsa- ja jahinduspoliitikat, antakse vääriselupaiga väljavaliku eksperdi tunnistusi, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, peetakse metsaressursi ja geenireservmetsade arvestust, antakse metsakorraldajate kutsetunnistusi ja metsakorraldustööde tegevuslube ja jahinduse valdkonna lube, avaldatakse metsastatistika, metsateatised registreeritakse riiklikus metsaregistris, sõlmitakse erametsaomanikega vääriselupaiga kaitselepinguid, sertifitseeritakse metsapuude seemneid ja metsataimi. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tabel 5. Programmi tegevuse metsanduse ja jahinduse arengu suunamine mõõdikud ja sihttasemed

⁹ Euroopa elurikkuse strateegia [EUR-Lex - 52020DC0380 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/lexuri/)

Möödik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Riigimetsamaa pindala osakaal maismaapindalast, % Allikas: Keskkonnaagentuur	25,1	>20	>20	>20	>20
Metsade uuendamise osakaal uuendusraiete mahust, % Allikas: Keskkonnaagentuur	60 (2022)	>50	>50	>50	>50
Suurekiskjate populatsioonide reguleerimiseks on seatud küttemahud suurekiskjate kaitse ja ohjamise kava eesmärkide järgi Allikas: Keskkonnaagentuur	jah	jah	jah	jah	jah

Eesti metsamaa pindala on 2,3 mln hektarit, moodustades üle poole kogu Eesti maismaa pindalast. Looduskaitse alla kuuluva metsamaa osakaal on viimase kümnendi jooksul suurenenud. Riigimetsamaa 1,08 mln hektarist on nüüdseks range kaitse all kolmandik ning kogu metsamaa pindalast moodustab range kaitse all olev mets 18,4% (SMI 2023 järgi). Võrdlusena 2010. aastal 10%.

Eelmise sajandi lõpust alates on Eesti metsanduse osaks olnud vääriselupaigad (VEP). VEPide kaitse on kohustuslik avalik-õigusliku juriidilise isiku metsamaal ja vabatahtlik eramaal. Jätkuvalt soodustatakse VEPide vabatahtlikku kaitset, sõlmides selleks erametsaomanikega lepinguid. Seni leidmata väärtuslike metsaalade ja loodusmetsa kildude säilitamiseks planeerib Kliimaministeerium VEPid erametsades järgnevatel aastatel inventeerida loodus- ja põlismetsade inventuuri raames. Riigimetsades on VEPide inventuur suures osas juba teostatud. Selleks on tarvis koolitada eksperte ning leida raha inventuuri läbiviimiseks.

Metsade vanuseline jaotus on kujunenud ajaloolistel põhjustel ebaühtlaseks. Metsade majandamise ja vanuselise struktuuri tõttu ei ole viimastel aastatel metsa tagavara enam kasvanud. Ka metsamaa pindala kasv on viimastel aastatel lakanud. Ebaühtlase vanuselise jaotuse tõttu tuleb lühemas (10–20 aastat) perspektiivis hinnata metsade erinevaid väärtusi ja seda, kuidas soovitakse puistute tarbimisväärtust realiseerida. Tuleb otsustada, kuidas liigutakse metsade ühtlasema vanuselise jaotuse poole ning hinnata, kuidas metsa erinevate väärtustega (lisaks puidule) paremini arvestada. Samuti peab arvestama säästliku metsamajanduse ühe olulise kriteeriumiga, mis sätestab, et pikas perspektiivis ei tohi raiemaht ületada aastast majandatavate metsade netojuurdekasvu.

Metsasektori väärtusahel hõlmab maakasutust ja suurt arvu metsa mitmekülgsest kasutavaid inimesi, sh metsaomanikke ja puidutööstuses hõivatuid. Samuti mõjutab metsandus elukeskkonda ja on seotud paljude valdkondadega nagu haridus ja teadus, innovatsioon, majandus, taastuvenergeetika, kultuuripärand, terviseedendus, loodusturism jm. Seetõttu on metsanduse pikaajaliseks strateegiliseks suunamiseks koostatud metsanduse arengukava laiapõhjalise dokumendina arvestades sotsiaalseid, majanduslikke, keskkonnakaitse kui ka kultuurilisi aspekte.

Koostatava metsanduse arengukava aastani 2030 üldeesmärk on kestlik metsandus. Üldeesmärgi saavutamine tagatakse läbi kolme alaeesmärgi: metsandus aitab tagada metsaökosüsteemide ja nende elurikkuse püsimise, leevendab kliimamuutusi ning kohaneb kliimamuutuste mõjuga; metsasektorⁱ on majanduslikult konkurentsivõimeline; metsandus on kaasav ning arvestab sotsiaalsete ja kultuuriliste väärtustega.

Metsamaa süsiniku sidumise ja talletamise võime on üks olulisemaid kliimamuutusi leevendavaid

mehhanisme. Võimalikult suure süsiniku sidumise tagab see, kui metsamaa produktsioonipotentsiaal oleks parimal võimalikul viisil kasutatud, st alal kasvaksid kasvukohale sobilikud puuliigid, puistu oleks tootlik ning heas tervislikus seisundis. Selle tagamiseks tuleb senisest tõhusamalt tegeleda metsade uuendamise ning hooldamise ja kujundamisega, arvestades sealjuures metsade kaitse vajadusega.

Hooldusraiate, aga ka teiste eespool nimetatud metsamajanduslike tegevuste mõju süsiniku sidumisele vajab oluliselt enam uuringuid, et teha kindlaks nende tegevuste mõju süsinikuringele.

Tootliku ja kvaliteetse metsa kasvatamisel on olulised metsapuude parendamine ning seemnemajanduse arendamine. Ka nende tegevuste korral tuleb muu hulgas rohkem arvestada ka kliimamuutuste mõjudega. Selleks on vaja uurida erinevate puuliikide (mh laialehiste liikide) kohanemisvõimet, haiguskindlust ning geneetilist mitmekesisust.

Noore metsa hooldamisel tuleb rohkem rõhku panna mitmekesise puistu ja liigirikka metsa kujundamisele. Segapuistuteks kujundatud liigirikkamad metsad on vastupidavamad nii putukakahjustustele kui seenhaigustele, mistõttu soodustatakse looduslike häiringute suhtes vastupidavamate segapuistute kasvatamist ja juurepessu ohtlikel aladel biopreparaatide laiemat kasutamist. Uuritakse võõrpuuliikide kasvatamise võimalusi kliimamuutustega kohanemiseks ja leevendamiseks, sh nende mõju üldisele elurikkusele lähtudes ettevaatusprintsipist, et vältida invasiivsust ning patogeenide levikut. Toetatakse erametsade uuendamist võimalikult heade pärilike omaduste ja kasvukohale sobivamate kodumaiste puuliikidega. Ergutatakse eeskätt omamaist taimetootmist ja üldist uuendusmahtude suurenemist.

Eesti metsanduses seni püsimeetsanduse kogemus peaaegu puudub, seetõttu on oluline selle meetodi igakülgne uurimine, sh tuleb selgitada, millistel kasvukohtadel ning puistutes on püsimeetsandus rakendatav. Toetama asutakse püsimeetsana majandamise kavade koostamist ning püsimeetsana majandamise osas teabe jagamist erametsaomanikele läbi metsaühistute, julgustamaks loodussäästlike metsamajandamisvõtete kasutuselevõttu.

Metsanduse pikaajaline konkurentsivõime eeldab taristu, sh teede ja maaparandussüsteemide olemasolu ja head seisukorda, et tagada ligipääs nii majandustegevuseks kui ka teistele metsaökosüsteemi hüvedele (rekreatsioon, loodusturism, korilus). Samuti on taristu oluline kohalikele elanikele juurdepääsu võimaldamiseks ning maaparandussüsteemide hea seisukord metsamuldade viljakuse säilitamiseks.

Maksimeerida tuleks talletatud süsiniku hulka metsas ja puittoodetes, arvestades samal ajal ka asendusefektiga. Puidupõhistel kestvustoodetel on kliimamuutuste seisukohast oluline roll, sest nõnda on süsinik talletatud pikaks ajaks. Puitu kasutatakse Eesti kaasaegses arhitektuuris seni vähe, seega tuleb selle kasutamist ehitistes ja insenertehnoloogilist arendamist senisest rohkem toetada ning silmapaistvaid (sh avaliku sektori) näidisehitisi rajada (näiteks Loodusmaja).

Keskkonnakestliku ehitisena aitab Loodusmaja leevendada inimtegevuse kahjulikke kliimamõjusid. Keskkonnamaja projekti kohta on koostatud CO₂ jalajälje analüüs kogu hoone elutsükli ulatuses – see on esimene selline suure hoone analüüs Eestis. Puitehitis lukustab endas süsihappegaasi ja Loodusmaja hoonetesse seotakse aastakümneteks ligikaudu 3900 tonni süsinikku. Samuti on puidu kasutamise jalajälg palju väiksem teiste ehitusmaterjalidega võrreldes. Loodusmaja on kavandatud ligi nullenergiahoonena.

Jätakuvalt arendatakse erametsaomanike tugisüsteemi, mis pakub mitmekülgset tuge selleks, et eraomanikul oleks lihtsam arvestada metsa majandamisel üha komplekssemaks muutuvate ootustega eraomandile (elupaikade kaitse, rohekoridorid, kogukonna ootused, ökosüsteemi teenused, kliimamuutustega kohanemine, pühapaikade kaitse, uued teenusmodelid, haiguste leviku piiramine, piirinaabrite koostöö jne). Edendatakse koostööd tugisüsteemi osaliste vahel.

Selleks, et suurendada usaldust taastuvkütuste jätkusuutlikkuse vastu, kehtestati ettevõtetele biomassi säästlikkuse nõuete ja kriteeriumide tõendamise kohustus. Täpsemad nõuded on vajalikud, et ettevõtja saaks tõendada, et kasutatud biomasskütuseid saab pidada taastuenergiaks.

Jahiulukite jätkusuutlikule kasutamisele aitavad kaasa ulukiseire andmete kogumine, andmete analüüsimine, hinnangute andmine ulukite arvukusele ja selle põhjal kütmissettepanekute tegemine, probleemliikide ohjamiseks tegevuskavade koostamine ning jahimeeste koolitamine.

Järgmiste aastate peamiseks väljakutseteks on arendada kaugseire võimalusi, töötada välja regionaalsed või riiklikud mudelid metsa biomassi ja süsinikuvoogude hindamiseks ning erinevate majandamisvõtete mõju selgitamiseks süsinikubilansile. Selleks, et maakasutussektoris suurendada seotud süsiniku varu ja parandada süsiniku sidumist, töötatakse välja toetusmeetmed, kasutades raadamisõiguse tasust laekunud vahendeid. Samuti on väljakutseks puidu keemilise väärimise võimekuse arendamine. Nii metsanduse, kui ka puidu mehhaanilise töötlemise valdkonnas on Eestis olemas kaasaegne teadmus, tugev ettevõtlussektor võimekusega investeerida tänapäevastesse tehnoloogiatesse. Kuid puidu keemilise väärimise valdkond on kodumaise kapitali poolt väga nõrgalt kaetud, seega on üheks fookuseks puidu komponentideks lahutamise ja keemilise väärimise alased teadusuuringud. Investeeringute tegemiseks oodatakse riigilt strateegiliste sihtide seadmist ja kinnitamist.

Meede 2 KESKKONNAKORRALDUS JA KIIRGUSOHUTUS

Meetme eesmärk:

Keskkonnakorralduse poliitika suunab keskkonnakasutust selliselt, et tegevuste keskkonnamõju oleks võimalikult väike ning kiirguskaitse areng on tagatud.

Meede tagab, et ühiskonna keskkonnakasutus on korraldatud nii, et igas keskkonda mõjutavas otsustamise etapis on hinnatud selle keskkonnamõju ning ebasoodsa keskkonnamõju kaasnemist ennetatakse või see on leevendatud ja kontrollitud. Riiklik raamistik toetab seda nii majanduslike, keskkonnavalaste kui ka sotsiaalmajanduslike motivaatorite abil, mis on omavahel sidusad. Kasutatakse õigeid instrumente õiges kohas ehk süsteem on tasakaalus nii piiritlevate, edendavate kui ka vabatahtlike meetmete vahel. Lisaks keskendub meede kiirgusohutuse optimeerimisele. See tähendab, et doosi suurus inimese kohta, doosi saamise tõenäosus ja kiiritust saavate inimeste arv on nii väike, kui seda on mõistlikult võimalik tehniliste teadmiste taset ning majanduslike ja ühiskondlike tegureid arvestades saavutada. Iga kiirgustegevus peab olema põhjendatud. See tähendab, et see on võimaliku tervisekahjustuse suhtes muude hüvede poolest parim. Optimeerimise põhimõte on oluline ka loodusliku kiirguse osas, kuid arvestada tuleb, et looduslikku kiirgust keskkonnast ära võtta ei saa. Meede koosneb kahest programmi tegevusest: kiirgusohutuse tagamine ja keskkonnakorralduse arengu suunamine. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tabel 6. Meetme keskkonnakorraldus ja kiirgusohutus mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	2023 (tegelik)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Uute KMH juhteksperdi litsentside andmise ja olemasolevate litsentside pikendamise otsuste arv	2	3	4	5	6
Kompleksloaga käitiste osakaal, mis vastab parimat võimalikku tehnikat käsitlevatele järeldustele	91	95	95	95	95

Programmi tegevus 2.1 Keskkonnakorralduse arengu suunamine

Programmi tegevuse eesmärk:

Oluline keskkonnamõju (KMH ja KSH) on hinnatud ja tagatud vastavus keskkonnaeesmärkidele, rakendatakse leevendusmeetmeid.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse tööstusheite ja kemikaalipoliitikat, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, tõhustatakse keskkonnakaitsealuste süsteemi, teostatakse riiklikku järelevalvet, antakse keskkonnakomplekslube, korraldatakse keskkonnatasude deklareerimist, rakendatakse ebasoodsa keskkonnamõju tõhusa leevendamise meetmeid, kooskõlastatakse planeeringuid ja projekte, otsustatakse KMH/KSH algatamise vajalikkuse üle ning antakse seisukohti KMH/KSH menetlustes, menetletakse keskkonnavastutuse juhtumeid.

Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnanagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tabel 7. Programmi tegevuse keskkonnakorralduse arengu suunamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Mõõdik on väljatöötamisel Allikas: -	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Keskkonnakorralduslike meetmeid rakendatakse selle jaoks, et tagada otsustajate (tarbija, tootja, poliitikakujundaja jt) tegevuste keskkonnamõju teadlik kaalutlemine, väiksema keskkonnamõjuga otsuse soodustamine, leevendusmeetmete kasutuselevõtt ja olulise mõju vältimine, keskkonnamõju hüvitamine, tegevuste ohtlikkuse vähenemine ja keskkonnakestlike tehnoloogiate levik, teave keskkonna-seisundist ja keskkonnahoidlikkust tõstvate meetmete kasutuselevõtt, kas läbi vabatahtlike meetmete või läbi finantsotsuste. Keskkonnakorralduslike meetmete eesmärk on luua raam ohutuks ja teadlikuks materjaliringluseks nii ressursside ammutamise, toote tootmise, teenuse pakkumise kui ka tekkivate jääkressursside kasutamise ja väärimise osas. Sealhulgas on oluline roll sellel, et kogu ahel toimingute vahel on läbipaistev, kasutatud ressursside ja kemikaalide teave liigub igas etapis edasi ja on teada ning võimaldab juhtida toiminguid reaalajas ühiskonda teenindava tulemi suunas ja seda keskkonnakestlikult.

Keskkonnakorralduslikud meetmed (nt keskkonnakaitsealuste, keskkonnamõju hindamine, keskkonnatasud) on vahendid kõigi keskkonna- ja kliimaeesmärkide suunas liikumise kiirendamiseks.

Neid rakendatakse vastavalt probleemi ulatusele ja mõjutatavale osapoolale, kas vabatahtlikult või läbi regulatsiooni. Näiteks võib teatud olukorras olla rangest piirangust tõhusam majanduslike raamide seadmine nii, et need soodustaksid keskkonnakestlikke muutusi, aga teisel juhul on keskkonnarisk nii kõrge, et piirid peavad olema ette antud läbi piirnormide. Keskkonnakorralduse suuna põhieesmärk ongi edendada kestlikusse arengusse panustavate tegevuste eelistamist, selles suunas otsustamist ja teadlikku keskkonnakaalutlust oma tegevustes.

Tööstusheide ja kemikaalid

Tööstusheide ja kemikaalipoliitika integreeritud kujundamine ja rakendamine (sh lubade menetlus ja järelevalve). Ministeeriumi ülesandeks on valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ettevalmistamine, EL-i otsustusprotsessis osalemine, ELi õigusaktidest ja rahvusvahelistest konventsioonidest (Stockholm, Minamata) tulenevate nõuete täitmine, sh aruandlus ja muu rahvusvaheline koostöö. Aga ka õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, tööstusheide valdkonna koordineerimine õigusaktide ja uuringute alusel ning suunates arenguid parima võimaliku tehnika (PVT) rakendamisega. Tööstusheide valdkonnas on lähiaastate prioriteediks tööstusheide direktiivi ülevõtmine Eesti õigusesse ning selle alusel välja töötatavate uute PVT-de koostamise protsessides osalemine ning Eesti seisukohtade esindamine. Valdkonna väljakutseks on uute PVT-de rakendamine nii, et loa andjal ja ettevõtetal oleks piisavalt aega uute nõuetega tutvuda ning need õigeaegselt üle võtta.

Kemikaalipoliitika kujundamisel on oluline jätkata ohutu materjaliringluse põhimõtte juurutamist, tagamaks, et materjale saaks võimalikult palju ringlusesse võtta. EL struktuurivahendite meetmete kujundamisel on tähtis Eestis ohutu materjaliringluse edendamise tõhus toetamine. Planeeritavateks tegevusteks kemikaalide valdkonnas on teadus- ja arendusprojektide elluviimine ning püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud riikliku rakenduskava uuendamine.

Kitsaskohaks ohutu materjaliringluse toetusmeetme puhul on praegu ettevõtete madal motivatsioon ja teadlikkus sellest, miks ohtlike ainete asendamisega seotud investeeringud ning seetõttu ka toetusmeetme kasutamine, nende jaoks vajalik on. Püsivate orgaaniliste saasteainete valdkonna puhul on keerukuseks koostöö erinevate asutuste ja huvigruppidega ja nende motiveerimine tegevusteks, mis toetavad püsivate orgaaniliste saasteainete kaardistamist ja kasutamise vähendamist.

Keskkonnakaitselood

Samuti keskendutakse keskkonnakaitseloa põhimõtete üle vaatamisele. Keskkonnakasutuse regulatsiooni poliitika kujundamise eesmärgiks on tagada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja valdkondlike seadustike õigusselgus, sidusus ja rakendajasõbralikkus, vähendada keskkonnaõiguses bürokraatiat ja korduseid ning võimaldada keskkonnakaitselubade haldamist tänapäevases keskkonnaotsuste infosüsteemis (KOTKAS). Kliimaministeerium on seadnud eesmärgiks keskkonnakaitselubade süsteemi korrastada ning selle jätkusuutlikuks ja terviklikuks toimeks jätkab 2021. aastal käivitatud protsessiga, mille eesmärk on tagada keskkonnakasutuse reguleerimiseks ühtsetel alustel, tasakaalustatud keskkonnakasutusest ja keskkonnariskist lähtuv nutikas ning haldus- ja töökoormust vähendav avalik teenus. Lisaks algas 2022. aasta septembris projekt „Välisõhu andmepõhise aruandluse mudeli piloteerimine“ (edaspidi projekt). Selle raames analüüsitakse kaugkütteettevõtete ning nende põletusseadmetes sooja- ja/või elektritootmiseks kasutatavate

kütuste andmetega seotud aruandluskohustusi, mis võimaldaks minna üle andmepõhisele aruandlusele. Tegevused panustavad keskkonnainfo kättesaadavusse ning üldise keskkonnaandmete avalikustamisesse, et suurendada kodanike juurdepääsu keskkonnavalaste haldusotsuste ülevaadetele ning tõhustada avalikult kättesaadava keskkonnateabe kvaliteeti.

Muudatuste tegemise keerukus on leida tasakaal halduskoormuse vähendamise ning tõhusa keskkonnakaitse vahel. Bürokratia vähendamisega seotud muudatused võivad vastuolusid tekitada, eriti kui erinevatel valdkondadel ning huvigruppidel on erinevad ootused ja vajadused. Muudatuste elluviimisel on kindlasti kitsaskohaks piisavate eelarvevahendite puudumine. Pea kõik muudatused vajavad rakendamiseks KOTKAses olemasolevate funktsionaalsuste muutmist või uute arendamist. Aga ka muudatuste väljatöötamisel tekkiv vajadus tellida keskkonnariskide hindamiseks ja juhtimiseks vajalikke keerukaid ja kulukaid analüüse.

Keskkonnamõju hindamine

Kavandatavate tegevuste elluviimiseks võib olla vajalik läbi viia planeerimise tasandil keskkonnamõju strateegiline hindamine (KSH) ja/või projekti tasandil keskkonnamõju hindamine (KMH), eesmärgiga arvestada otsustusprotsessides keskkonnakaalutlustega ning vältida ja leevendada ebasoodsat keskkonnamõju. Seega tuleb tagada keskkonnamõju hindamise süsteemi ajakohasus.

Nii Euroopa Liidus kui Eestis on üldine suund haldusmenetluste (projektide tegevusloastamine, sh vajadusel KMH) kiirendamine. Eestis nähakse peamise kitsaskohana KMH aja- ja ressursimahukust ning sisulist kvaliteeti. Hetkel ei mõõdetata KMH teenusega rahulolu ega KMH sisulist kvaliteeti ning järelhindamise regulatsioon on puudulik, so järelhindamine ei toimi. Tegevuslubade kohtupoolsel tühistamisel võivad sageli olla põhjusteks ka puudused läbiviidud KMHs.

2024. a juunis jõustusid keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduses muudatused, millega kiirendatakse erinevate projektide KMH menetlust (muudatusettepanekud töötati välja taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamise tegevuste raames). Lisaks jätkuvad nn taastuenergeetika direktiivi ülevõtmisega seotud tegevused taastuenergeetika projektide loamenetluste ja KMH kiirendamiseks. Üldiseks eesmärgiks on aga KMH protsessi terviklik tõhustamine ja ajakohastamine. Selleks on algatatud KMH digipöörde projekt, et muuta KMH teenus digihiskonna nõuetele vastavaks (st kasutajakeskseks, kiireks, andmepõhiseks ja automatiseerituks).

Esmajärjekorras viiakse läbi KMH teenusedisain, kus mõtestatakse, lähtudes kasutajakesksetest teenuse arendamise põhimõtetest, milline peab olema KMH eelhindamise teenus, KMH programmi teenus, KMH aruande teenus ja KMH järelhindamise teenus. Teenusedisaini tulemusel selgub, milliseid KMH teenuse sisu- ja menetlusnõudeid tuleb muuta, millised andmed ja kust peavad olema kättesaadavad ning milliseid mitteregulatiivseid tegevusi on vaja teha KMH digipöörde eesmärkide täitmiseks. Teenusedisainile järgnevad õigusaktide muudatused, ärianalüüsid, digiarendused jms tegevused. Projekt kestab 2029. aasta lõpuni.

KMH ja KSH läbiviimisel on kitsaskohaks ka KMH/KSH juhtekspertide vähesus (seisuga november 2024 omab kehtivat KMH litsentsi 24 juhteksperti), samas on viimastel aastatel suurenenud mõju hindamiste hulk eelkõige seoses tuuleparkide projektide arendamisega. Samuti on vähe osade erialade eksperte, kes KMH/KSH käigus hindavad eri valdkondade mõjusid ning viivad läbi uuringuid. 2023. a leevendati KMH/KSH juhtekspertidele esitatavaid teatud nõudeid, samuti pikendati KMH juhteksperti litsentsi kehtivuse aega viielt aastalt seitsmele aastale. Plaanis on korraldada nii KMH/KSH juhteksperti koolitusi kui ka mõju hindamistes osalevatele erialaekspertidele suunatud koolitusi.

Kliimaministerium osaleb asjaomase asutusena erinevate piiriülese keskkonnamõjuga, riigi eriplaneeringute ja arengukavade ning muude asjakohaste menetlustega seotud KMH/KSH materjalide (programmid/arued) osas seisukohtade kujundamises. Lisaks väljastatakse uusi litsentse KMH juhteksperteridele ja pikendatakse olemasolevaid litsentse. Tagatud on Eesti õigusaktide ajakohasus ning vastavus ELi direktiivide nõuetega. KeA tegeleb KMH/KSH toimingutega, planeeringute ja projektide kooskõlastustega ning keskkonnavastutuse menetlustega.

Keskkonnatasud

Eesti koos teiste Euroopa Liidu (EL) riikidega on võtnud endale mitu struktuurseid muudatusi eeldavat kohustust aastateks 2030 ja 2050 nii kliimamuutustega kohanemise ja nende mõju leevendamise, ringmajandusele ülemineku, elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse kui ka tervikuna kestliku arengu saavutamise vallas. Seda peab toetama keskkonnanäesmärkide saavutamist edendav ja ühiskonna ootustele vastav keskkonnakasutuse tasustamine. Üheks ühiskonna ootuseks on, et hüvitataks tekitatud keskkonnahäiring.

Alates 01.07.2024 kehtestati uue tasuliigina raadamisõiguse tasu (raadamine - metsamaa muutmine muu kasutusotstarbega maaks, näiteks parklaks, teeks või hoonestatud alaks). Raadamisõiguse tasust laekunud raha kasutatakse sihtotstarbeliselt, et maakasutussektoris suurendada seotud süsiniku varu ja parandada süsiniku sidumist, pidades silmas elurikkuse eesmärke.

2023. a alustati ka jäätmereformiga ja selle käigus on plaan tõsta tavajäätmete ladestustasusid ning analüüsida, kas ja mis kujul on otstarbekas kehtestada jäätmete põletustasu.

2024-2025.a on plaanis välja töötada vee erikasutusõiguse ja maavarade kaevandamisõiguse tasumäärad 2026-2035. aastaks ning muuta mõningaid maksustamis põhimõtteid (sh era- ja munitsipaalmaal kaevandamine). Uute tasumäärade väljatöötamisel arvestatakse loodusvaravarude seisundit, kasutusk kohta, kvaliteeti, defitsiitsust, kasutusviisi keskkonnoahtlikkust, muude loodusvarade kaitse vajadust ning tasustatavast loodusvarast loodavat väärtust.

Perioodil 2025-2027 on kavas:

- Uue keskkonnakasutuse regulatsiooni kontseptsiooni väljatöötamine.
- Keskse keskkonnoaotsuste infosüsteemi KOTKAS edasiarendamine.
- Uute tehnoloogiate uurimist, katsetamist ja kasutuselevõttu toetava lubade regulatsiooni kujundamine.
- PVT nõuete rakendamine.
- Ohutu materjaliringluse edendamine.
- Püsivate orgaaniliste saasteainetega seotud riigi kohustuste täitmine.
- Kaugküttesettevõtetes ning nende põletusseadmetes sooja- ja/või elektritootmiseks kasutatavate kütuste aruandluskohustuste automatiseerimise võimaluste analüüsimine ja lahenduste prototüüpimine.
- KMH/KSH menetluste efektiivsuse suurendamine ja kvaliteedi tõstmine, sh KMH digipöörde elluviimine
- Keskkonnatasude (sh vee erikasutusõiguse ja maavara kaevandamisõiguse tasu; tavajäätmete ladestustasu) ülevaatamine.

Programmi tegevus 2.2 Kiirgusohutuse tagamine

Tegevuse eesmärk:

Kiirgusohutus on tagatud õigusloome ja arengukavade rakendamise kaudu.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiatega, antakse kiirgustegevuslube ning kiirguseksperdi tunnistusi ja teostatakse riiklikku järelevalvet. Tagatakse kiirgushädaolukordadeks valmisolek ja neile reageerimine, avaldatakse kiirgusandmeid ning nõustatakse pädevaid asutusi ja järelevalve teostajaid, peetakse riiklikku kiirgustöötajate doosiregistrit.

Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Kliimaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tabel 8. Programmi tegevuse kiirgusohutuse tagamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2023)	2025	2026	2027	2028
Kiirgusohutuse riikliku arengukava ja selle alampaanide eesmärkide täitmise määr, % Allikas: Kliimaministeerium	79,00%	70,00%	75,00%	85,00%	85,00%
Radioaktiivsete jäätmete (s.h omanikuta kiirgusallikate) käitlemine on tagatud. Kiirgusallikate kogumise kampaaniaid vähemalt üks kord viie aasta jooksul Allikas: Kliimaministeerium	1	1	1	1	1
Avalikkusele ja ametnikele suunatud kiirgusalaste teabepäevade arv. Aastas korraldatakse üks avalikkusele suunatud kiirgusalane teabepäev ning üks ametnikele suunatud teabepäev Allikas: Keskkonnaamet	1	1	1	1	1

Kiirgusohutuse tagamist võib määratleda kui inimese ja keskkonna kaitseks korraldatavaid toiminguid kiirgustegevuse reguleerimiseks ning asjakohase seire ja järelevalve korraldamist. Kiirguskaitse hõlmab väga erinevaid tegevusalasid: meditsiini, tööstust, valmisolekut hädaolukorraks, keskkonnaseiret jne. Kõige tõenäolisemad kiirgusohuallikad Eestis on kiirgusallikaga töötamisel ohutusnõuete eiramine ja liiklusavarii radioaktiivseid aineid vedava veokiga. Olukorra võivad tekitada ka varastatud või leitud radioaktiivne allikas, avariid naaberriikide tuumaelektrijaamades või avariid radioaktiivsete jäätmete käitlemisel. Inimese kaitsel liigse kiirguse eest tuleb kindlasti arvesse võtta ka looduslikku kiirgust, näiteks hoonete siseõhu radoonisisaldust või joogivees sisalduvaid radionukliide. Kiirguskaitse ja sellest sõltuv kiirgusohutuse tagamine on oma olemuselt interdistsiplinaarne tegevus – täppis-, loodus- ja ühiskonnateaduste kompleks ning selle igapäevane rakendamine.

Kliimaministeeriumi eesmärk on välja töötada kiirgusalast poliitikat ja õigusloomet. Kiirgusohutuslase tegevusega tegeleb Kliimaministeerium Keskkonnaameti kaudu. Kiirgusohutuse tagamine toetub kolmele põhimõttele:

- põhjendatus – mistahes kiirgustegevus peab üksikisikule või ühiskonnale kaaluma üles sellega tervisele põhjustada võiva kahju;
- optimeeritus – iga kiirgusdoos tuleb hoida nii väikesena kui seda on mõistlik saavutada, võttes arvesse teadmiste praegust taset ning majanduslikke ja ühiskondlikke tegureid;

- doosi piiratus – kiirgustegevuse käigus ei tohi doosid ületada kiirgusseadusega kehtestatud doosipiirmäärasid, kusjuures neid ei kohaldata meditsiinikiirituse suhtes.

Eestis on kiirgusohutus tagatud õigusaktide ja arengukavade rakendamise kaudu, võttes arvesse rahvusvahelisi nõudeid ja kohustusi ning kiirgusohutuse riiklikus arengukavas 2018–2027 seatud eesmärgid. Kiirgusohutuse tagamisel on oluline Eesti seisukohtade kujundamine ja kaitsmine ELi ja ÜRO kiirgusvaldkonna otsustusprotsessides, samuti direktiividest ja konventsioonidest tulenevate aruannete koostamine, tähtaegne esitamine ning rahvusvahelistel aruandekoosolekutel osalemine. Kvaliteetsete ja ajakohaste aruannete koostamiseks tuleb kaasata erinevaid osapooli (nt julgeolek, tervishoid). Edendatakse kiirgusohutusala info jagamist erinevatele sihtgruppidele, avalikkuse kaasamist ja teadlikkuse suurendamist. Kiirgustegevused on läbi viidud kiirgustegevuslubade alusel ning valdkonnas on tõhus ja järjepidev riiklikku järelevalve süsteem. Olemas on kiirguseksperdi tunnustamise süsteem ning kiirguseksperdid on kaasatud olulistesse protsessidesse (nt kiirgusohutuse riiklik audit, suure ohuga tegevuste kiirgusohutushinnangu koostamine, kiirgustöötajate koolitamine). Samuti avaldatakse kiirgusandmeid ning nõustatakse pädevaid asutusi ja järelevalve teostajaid, peetakse riiklikku kiirgustöötajate doosiregistrit.

2023. a alustas Tööinspeksioon järelevalvet töökohtadel, mis asuvad kõrgendatud radooniriskiga aladel. Selle raames korraldatakse järelevalvega tegelevate Tööinspeksiooni ja Keskkonnaameti inspektoritele pädevuse suurendamiseks radoonialaseid koolitusi, tööandjatele korraldatakse uute nõuete tutvustamiseks radoonialaseid teabepäevi ning avalikkusele suunatud kiirgusalaseid teabepäevi. Kiirgusalase teadlikkuse suurendamiseks jätkatakse iga-aastaste avalikkusele suunatud kiirgusseminaride korraldamist (alates 2022. aastast ka tuumaenergiale suunatud teabepäevad), infomaterjalide koostamist ja looduskiirguse uuringute tegemist, sh vastavate ametnike koolitamist. Kiirgustegevuste ja nende üle järelevalve tegemisel tuleb kiirgusallikatega seotud riskide minimeerimiseks lähiaastatel keskenduda eelkõige mõõduka ja suure ohuga tegevustele.

Riiklikult on oluline tagada nii kiirgusohust varajase hoiatamise süsteemi toimimine kui ka valmisolek kiirgushädaolukorrale reageerimiseks. Selleks toimub pidevalt varajase hoiatamise süsteemi ja kiirgushädaolukorrale reageerimiseks vajalike seadmete ja vahendite uuendamine. Järjepidevalt korraldatakse ka hädaolukorrale reageerimise õppuseid. Keskkonnaamet pakub kiirgusohutust tagavaid teenuseid, nt laboratoorsed analüüsid, kiirgustöötajate isikudooside seire, radooni mõõtmise, kiirgustaseme mõõtmised, kiirgusohutushinnangute koostamine, inspekteerimine.

Valdkondlikud vajadused ja arengusuunad on väga ressursimahukad (inimressurss, tehnilised ja rahalised vahendid) ning vajavad väga pikaajalist pühendumust ja kindlustunnet finantseerimisallikate osas (nt Paldiski endise tuumaobjekti reaktorsektiooni dekomissioneerimine, lõppladustuspaiga rajamine, tuumaenergia kasutuselevõtu analüüs ning võimaliku tuumaprogrammi etapid). Hetkel puudub pikaajaline plaan vajalike ressursside tagamiseks.

Kiirgusohutuse alane haridus- ja koolitussüsteem vajab arendamist ning ka elanike teadlikkust kiirgusvaldkonnas tuleb suurendada.

Perioodil 2025–2028 on kavas:

- Radioaktiivsete jäätmete lõppladestuspaiga rajamiseks vajaliku õigusraamistiku väljatöötamine.
- Kiirgusohutuse riiklik arengukava (KORAK) ning selle lisaks oleva radioaktiivsete jäätmete riikliku tegevuskava uuendamine seoses vajadusega uuendada lõppladestuspaiga rajamise ja reaktorisektsioonide likvideerimise kulude hinnangut vastavalt analüüsile „Radioaktiivsete jäätmete tegevuskavast tulenevate kulude hindamise meetodika ja kulumudelid“ ning täiendada peamisi tulemusnäitajaid, mille alusel tegevuskava rakendamisel tehtut jälgida.
- Radooniohtlike alade kaardistamine ja radooniriskide vähendamine. Lõpetamisel on Eesti radooniohtlike alade kaardistamine ning valminud radoonikaart, mille alusel täiendatakse kliimaministri määrust „Tööruumide õhu radoonisisalduse viitetase, õhu radoonisisalduse mõõtmise kord ja tööandja kohustused kõrgendatud radooniriskiga töökohtadel“. Vajalik on veel teostada neljas KOV-is radooniuuringud pinnases ja riskiastme määramine.
- Radooni uuringud. Koostatakse siseruumide radooni sisalduse mõõtmise uuringud, mille valmimisel on andmed ca 1500 kodumajapidamise radoonihust kõikides Eesti KOV-des.
- Paldiski endise tuumaobjekti kahe reaktorisektsiooni likvideerimise ja radioaktiivsete jäätmete lõppladestuspaiga rajamise eriplaneeringu koostamise ja keskkonnamõjude hindamise, ning nendeks vajalike uuringute elluviimine.
- Tuumaenergia kasutusele võtmise võimaluste analüüsimine ning tuumaenergeetika programmiga alustamine. Tuginedes Vabariigi Valitsuse tuumaenergia töörühma lõpparuandele, otsustas Riigikogu 12.06.2024 toetada Eestis tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamist ning selle jaoks sobiva õigusraamistiku loomist, millega siis tegeletakse järgnevatel aastatel.

Meede 3 Toetavad tegevused

Meetme eesmärk:

Programmi sisutegevused on toetatud ja IT-teenused teistele valitsemisaladele osutatud.

Meede koosneb ühest programmi tegevusest: kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele. Eesmärgi aitab oma teenuste kaudu saavutada Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tabel 9. Meetme toetavad tegevused mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	2023* (tegelik)	2025 (sihttase)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)
Mõõdik on väljatöötamisel Allikas: -	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Programmi tegevus 3.1 Kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele

Tegevuse eesmärk:

Kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele on osutatud.

Eesmärgi saavutamiseks osutab Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus keskseid IT-teenuseid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisaladele.

Tabel 10. Programmi tegevuse kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele mõõdikud ja sihttasemed

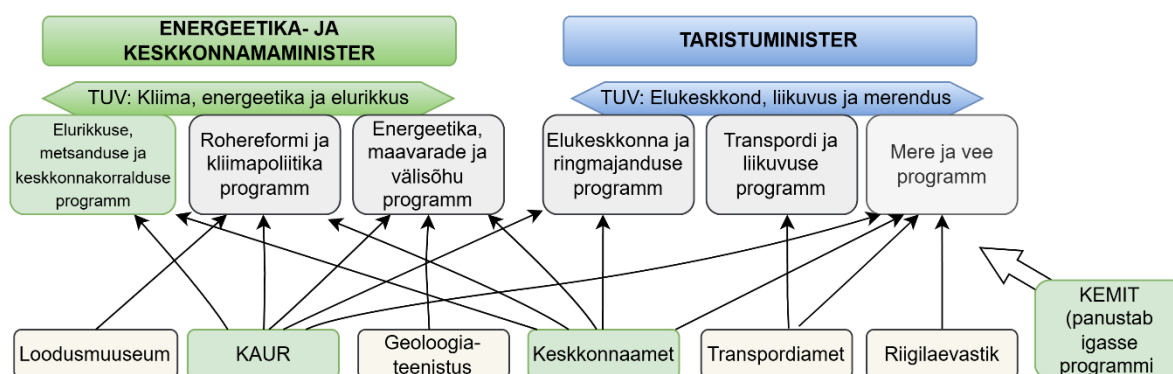
Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase (2023)	2025	2026	2027	2028
Mõõdik on väljatöötamisel Allikas: -	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a

Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (KeMIT) osutab keskseid IT-teenuseid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisaladele.

7. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi on Kliimaministeerium koostanud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia Eesti 2035 eesmärgi. Programmi kinnitab energeetika- ja keskkonnaminister pärast 2025. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Kliimaministeeriumi kodulehel.

Programm on juhtimistööriist, mille sisu eest vastutab Kliimaministeeriumi elurikkuse ja keskkonnakaitse asekancler. Programmijuhi ülesandeks on programmi väljatöötamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava ning valdkonna arengukavade vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine. Programmi koostamisel ja eesmärkide elluviimisel osalevad Kliimaministeeriumi valitsemisala asutustest Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur, Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus. Kliimaministeeriumi strateegilist planeerimist, sh programmide väljatöötamist, uuendamist ja seiret koordineerib Kliimaministeeriumi strateegia, analüüsi ja digiarengu osakond koostöös asjakohaste sisuosakondadega.

Joonis 3. Kliimaministeeriumi tulemusvaldkonnad, programmid ja kaasatavad allasutused.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärkide saavutamist toetavad tulemusvaldkonna „Kliima, energeetika ja elurikkus“ teised programmid.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Kliimaministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru tulemusvaldkonna igaaastases aruandes.

LISA 1. Programmi teenuste kirjeldus

Meede 1 Eluslooduse kaitse ja kasutus

Programmi tegevus 1.1 Elurikkuse kaitse tagamine

Elurikkuse kaitse poliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Loodusväärtused on kaitstud, inimesed on looduskaitsevajadustest teadlikud, looduskaitset reguleerivad õigusaktid on kohased, vajalikud strateegilised dokumendid on koostatud ja aruanded esitatud. Looduskaitsealane õigusloome ning õigusnormide väljatöötamine ja rakendamine, EL-i struktuuritoetuse kasutamise planeerimises ja korraldamises osalemine, looduskaitse strateegiliste dokumentide koostamine ja rakendamine, uuringute ja analüüside tellimine, riiklik looduskaitsealane aruandlus. EL-i õigusaktidest ja rahvusvahelistest konventsioonidest tulenevate nõuete täitmine, sh EL elurikkuse strateegia eesmärkide elluviimise koordineerimine; ja muu rahvusvaheline koostöö, looduskaitsevaate andmine teiste valdkondade poliitika kujundamisse, looduskaitseinfo avalikustamine ja teabe jagamine. Looduskaitse populariseerimine, ekspert- ja hindamiskomisjonide ning töörühmade töös osalemine ja eksperthinnangute andmine. Looduskaitsevaldkonna infosüsteemide (sh EELIS) arendamise korraldamises osalemine, GMO keskkonda viimise loa väljastamine.

CITES loa taotlemine (KLIM)

Eesmärk: Ohustatud liikidega kaubitsemise on legaalne.
Ohustatud liikidega legaalseks kaubitsemiseks lubade väljastamine.

Eluslooduse valdkonna analüüside tegemine (KAUR)

Eesmärk: Analüüside, eksperthinnangute ja konsultatsioonide andmine keskkonnateadlike seotud otsuste tegemiseks.

Erinevate elurikkuse või looduskaitse andmete, sh ökosüsteemiteenuste kohta, analüüsimine koos neid mõjutavate keskkonnateguritega või muude näitajatega. Otsuste tegemiseks vajalikud ülevaated loodusväärtuste asukoha ja leviku kohta ning nende seisundi hinnangud piirkondlikul või üleriigilisel tasandil. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, elustiku mitmekesisuse ja maastike seire tegemisel.

Eluslooduse seire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)

Eesmärk: Riigi aruandluskohustuste täitmine.

Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandekohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud meetodikatest. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, elustiku mitmekesisuse ja maastike seire tegemisel. Eluslooduse rakendusuuringu tegemine. Andmekogudesse sisestatud eluslooduse andmete sh looduskaitsepiirangute teabe avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu.

Kaitsekorralduslike tegevuste planeerimine (KeA)

Eesmärk: Menetlustähtjad on optimaalsed, kaitsekorraldus- ja tegevuskavad on ettevalmistatud ning kinnitatud.

Kaitsekorralduskava on kaitstava ala looduskaitseliste tööde rakendusplaan, mis annab ülevaate ala väärtustest ja töödest, mida oleks vaja teha lähima kümne aasta jooksul. Sisaldab ka loodusväärtuste inventuure. Looduskaitseliste töödega tegelevatele asutustele ja kodanikele on see aluseks tööde tegemisel. Elupaiga tegevuskava on plaan mis koostatakse kindlat tüüpi või tüübirühma kuuluvate elupaikade kaitse korraldamiseks. Liigi tegevuskava on plaan mis koostatakse kindla kaitsealuse liigi kaitse või võõrliigi ohjamise korraldamiseks.

Loomade poolt tekitatud kahjude hüvitamine (KeA)

Eesmärk: Loomakahjude hüvitamisel ennetustegevuse osakaalu suurendamine. Hundi, ilvese, karu ja hallhülge kahjude hindamine ja kahju tekitaja tuvastamine, mille alusel saab kahju kannataja taotleda kahju hüvitamist. Põllumajanduse ja kalandusega tegelevad füüsilised ja juriidilised isikud, kelle varale (saagikusele) on loomad tekitanud kahju, võivad esitada KeA-le kahju hüvitamise taotluse. KeA hindab kahju, teeb otsuse selle hüvitamise ulatuse ja suuruse kohta ning maksab hüvitise välja. Osaliselt hüvitatakse ka ennetustööde maksumus.

Kaitstavatel loodusobjektidel olevate maade riigile omandamine (KeA)

Eesmärk: Riik omandab kaitstava loodusobjekti kaitse korraldamise eesmärgil kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab. Kaitstaval loodusobjektidel paikneva kinnisasja, mille kasutust kaitsekord oluliselt piirab, omandab riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. KeA valmistab Kliimaministeeriumile ette protsessi sisudokumentatsiooni (sh omandamise algatamise ja omandamise käskkirjade eelnõud), selgitab välja kinnisasja väärtuse ja peab kinnisasja omanikuga läbirääkimisi.

Looduskaitse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnavaline õiguskultuur ning nõuetele vastavus looduskaitse valdkonnas on tagatud. Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine looduskaitse valdkonnas.

Abitute loomade abistamine (KeA)

Eesmärk: Abitusse olukorda sattunud (vigastatud) metsloomade abitu olukorra kõrvaldamine ja rehabiliteerimine (vajadusel ka ravi või eutaneerimine) on korraldatud. KeA korraldab koostöös erasektoriga hättasattunud ja abitusse olukorda jäänud (vigastatud) metsloomade ravimist ning vajaduse korral ka eutaneerimist. Terveks ravitud metsloomad viiakse loodusesse tagasi.

Loodusväärtuste uuringute korraldamine ja kaitse tulemuslikkuse hindamine (KeA)

Eesmärk: Loodusväärtuste kaitse planeerimiseks ja korraldamiseks vajalikud uuringud ja inventuurid on teostatud ning kaitse tulemuslikkus on hinnatud. KeA tellib loodusväärtuste kaitse planeerimiseks ja korraldamiseks uuringuid ja inventuure ning need avalikustatakse KeA kodulehel. KeA kodulehele pannakse lisaks tellitud tööde nimekirjale ka nende uuringute lõpparuanded, mida võib avalikustada (ei sisalda tundlikku liigiinfot). Loodusväärtuste kaitseks kehtestatud meetmete ja kaitse korralduse tulemuslikkuse hindamine sisaldab nii KeA enda töötajate tehtavat analüüsi kui ka välistelt ekspertidelt sisseostetavaid uuringuid, analüüse jms. uuringud ja inventuurid on aluseks teiste looduskaitse planeerimise ja korraldamise teenuste ostamiseks, et koostatavad kavad, load jmt toetuks ajahetke primale teadmisele.

Looduskaitseliste tööde korraldamine (KeA)

Eesmärk: Tagada Eestile omaste oluliste taime- ja loomaliikide elujõuliste populatsioonide, nende elupaikade ning looduslike ja poollooduslike koosluste püsimine. Taastamis- ja hooldustööd tehakse vastavalt määratud tingimustele.

Loodusväärtuste seisundi säilitamiseks ja parandamiseks vajalike tööde tellimine, arvestades kaitsekorralduskavades, liigi kaitse ja ohjamise tegevuskavades ning elupaiga tegevuskavades kirjeldatud eesmärgid ja vajadusi. Füüsilisel või juriidilisel isikul on võimalik taotleda loodushoiutoetust poolloodusliku koosluse taastamistöödeks või taastatavale alale karjaia rajamiseks. Toetust on õigus taotleda kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas asuva kinnisasja maad õiguslikul alusel kasutaval valdajal. KeA kooskõlastab poollooduslike alade hooldamise tingimused, sh annab välja lisa- ja eritingimused ning vajaduse korral väljastab hekseldamisloa, ning kontrollib ka hooldusnõuete täitmist. KeA kontrollib looduskaitse seadusest (sh ka kaitseeskirjadest) tulenevate nõuete täitmist põllumajandusmaal, mis jääb NATURA 2000 alale.

Loodusväärtuste riikliku kaitse korraldamine (KeA)

Eesmärk: Tagada Eestile omaste oluliste taime- ja loomaliikide elujõuliste populatsioonide, nende elupaikade ning looduslike ja poollooduslike koosluste püsimine.

Loodusväärtuste (alad, liigid, üksikobjektid, kivistised) kaitsekordade väljatöötamine, muutmine ja tutvustamine avalikkusele. Vajadus tuleneb loodusväärtuste esinemisest ja leidmisest, protsessi algatamise ettepaneku teevad enamasti eksperdid või huvigrupid (sh üksikisikud, kogukonnad, MTÜd, äriühingud), otsuse protsessi algatamise kohta teeb Kliimaministeerium. Maaomaniku teavitamine I kaitsekategooria liigi elupaigast või püsielupaigast tulenevatest piirangutest tema maal. KeA edastab maaomanikule kaitsekohustuse teatise, kus kirjeldatakse piiranguid ja lubatud tegevusi lähtuvalt konkreetse kaitsealuse liigi elupaiganõudlusest ja looduskaitseseadusest.

Looduskaitseliste piirangutega seotud tegevuste loastamine (KeA)

Eesmärk: Looduskaitse piirangutega aladel määratleda eritingimused, mis tagavad Eestile omaste oluliste taime- ja loomaliikide elujõuliste populatsioonide, nende elupaikade ning looduslike ja poollooduslike koosluste püsime.

Füüsilised ja juriidilised isikud peavad taotlema KeA luba looduskaitseaduses määratud tegevustele (nt loodusvarade kasutamine, sihtkaitsevööndis keeluajal liikumine, rahvaürituste korraldamine, väikeehitise ehitamine, loomaia tegevusluba, liigi ümberasustamine, loomaliigi kasutamine teaduse otstarbel, loomade märgistamine, mingi ja kähriku pidamise luba, kaaviari käitlemise majandustegevusteade). KeA-le tuleb esitada taotlus, mis peab sisaldama tegevuse kirjeldust ja asukohta. KeA ei kooskõlasta tegevust, kui see võib kahjustada kaitsealuse liigi või elupaigatüübi soodsat seisundit või on vastuolus isendikaitse sätetega. Looduskaitseaduse ja seda toetavate ehitusseadustiku ja planeerimisseaduse sätete kohaselt ei tohi kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta kehtestada planeeringut või lubada ehitustegevust. Planeeringu koostamise korraldaja ja ehitustegevuseks loa andja peab saama KeA-lt nõusoleku enne planeeringu kehtestamist ja ehitusdokumentide andmist. Samuti on enne maakorraldustoiminguid vaja taotleda kaitseala valitsejalt nõusolek või seisukoht.

Kalastuskaartide menetlemine ja andmete kontrollimine (KeA)

Eesmärk: Tähtaegselt on tagatud on õigusaktidega reguleeritud püügivõimaluse taotluste menetlus ning esitatud andmete andmebaasi kandmine.

Harrastuslikuks kalapüügiks tuleb piiratud püügivõimaluste osas taotleda kalastuskaarti, mille andmine on KeA pädevuses vastavalt kalapüügiseadusele. Kalastuskaardi alusel toimuv kalapüük tagab püügikoormuse jaotumise vastavalt kalavarude (sh jõevähk) seisundile.

Kalalaevade eelteadete esitamine (KeA)

Eesmärk: Kalavarude jätkusuutlikkus on tagatud.

Tagatud on kalavarude jätkusuutlik majandamine.

Kala ja vähi asutamise loastamine (KeA)

Eesmärk: Taotlused menetletud tähtaegselt ning veekogude looduslik seisund on tagatud.

Loastamine tagab kalade ja jõevähi asutamise selleks sobivatesse veekogudesse, et tagada varude taastamise kõrval ka veekogude ökoloogilise tasakaalu säilimine, loa taotleb asustaja, kohustus tuleb kalapüügiseadusest.

Püügitegevuse kontrollimine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnavalase õiguskultuuri ning nõuetele vastavuse tagamine kalapüügi valdkonnas.

Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine kalakaitse (kutselise ja harrastuspüügi) valdkonnas

Kala käitlemise kontrollimine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnavalase õiguskultuuri ning nõuetele vastavuse tagamine kala käitlemise valdkonnas

Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteomenetluse toimingute teostamine kalakäitlemisel

Programmi tegevus 1.2 Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine

Metsapoliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Jätkusuutliku metsanduse rakendamine läbi metsanduslike õigusaktide on tagatud ning rahvusvahelised kohustused (sh aruandlus) on täidetud

Metsanduse arengukava rakendamine, hoides metsapoliitika õigusloome ajakohasena, tagades metsaressursi arvestuse riikliku registri toimimise, korraldades metsandustoetuste rakendamist, tehes ja tellides analüüse ning kaasates ja teavitades avalikkust. Kohustuslike aruannete tähtaegne koostamine ja esitamine. Metsapoliitika kujundamine ja Riigikogule järgmise perioodi valdkonna arengukava eelnõu esitamine. Rahvusvahelises valdkonna strateegiate arendamises ja õigusloomes osalemine. Puidu kui CO₂ siduja ja keskkonnasäästliku ehitusmaterjali kasutamist ning puidu väärimist aitab tutvustada uus rajatav keskkonnamaja.

Vääriselupaiga väljavaliku eksperdi tunnistuse taotlemine (KLIM)

Eesmärk: Vääriselupaikade määramiseks on olemas vastava kvalifikatsiooniga inimesed.

Vääriselupaiku välja valivatele isikutele pädevuskoolituste korraldamine ja -tunnistuse väljastamine.

Vääriselupaikade hindamine ja järelevalve (KeA)

Eesmärk: Lepinguliste ja riigimaadel vääriselupaikade kaitse on tagatud.

KeA kontrollib VEP tunnistusega isikute poolt esitatud vääriselupaikade vastavust kriteeriumitele ja edastab uued VEP-d registrisse kandmiseks KAUR-le. KeA edastab KAUR-le ka ettepanekud olemasolevate ja registris olevate vääriselupaikade piiride muutmiseks või registrist kustutamiseks ja teeb hinnapakkumisi erametsaomanikele vääriselupaiga kaitselepingute sõlmimiseks, kontrollib lepingutega kaitstud vääriselupaikade säilimist igal aastal.

Metsa valdkonna analüüside tegemine (KAUR)

Eesmärk: Analüüside, eksperthinnangute ja konsultatsioonide andmine metsa valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks.

Metsavaldkonna andmestike analüüsimine, prognooside andmine ja tulemuste tõlgendamine tellimuse järgi ning ekspertteadmiste jagamine. Metsa valdkonna analüüsid ja prognoosid on aluseks otsuste tegemisel metsade säästlikuks majandamiseks. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames ja statistilise metsa inventeerimise tegemisel.

Metsaseire korraldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)

Eesmärk: Riigi aruandluskohustuste täitmine.

Riigi kokkulepetest ja EL nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine (metsaseire aruanne, metsasektori turuülevaade) ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või riigisiselt kokku lepitud metoodikatest. Lisaks aruannetele sisustatakse mitmesuguseid rahvusvahelisi küsimustikke (ÜRO FAO metsaressursside hindamise küsimustik, puidukomitee ja puiduenergia küsimustik UNECE-le, jne). Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, metsaseire tegemisel. Metsavarude suuruse, seisundi ja kasutamise kohta andmete kogumine, talletamine, töötlemine ja avalikuks tegemine.

Metsakorraldajate kutsetunnistuse ja metsakorraldustööde tegevuslubade taotlemine (KAUR)

Eesmärk: Metsakorraldustöid võivad läbi viia ainult vastavat tegevusluba ja tunnistust omavad isikud, et oleks tagatud teatud standardid ja ühtsed põhimõtted metsa kasutamisel.

Metsakorraldustööde tegijate atesteerimine, kutsetunnistuste väljastamine ja metsakorraldusettevõtetele tegevusloa väljastamine taotluste alusel. Metsakorraldustöid võivad teha ainult asjakohast tegevusluba ja tunnistust omavad isikud, et oleks tagatud kindlad standardid ja ühtsed põhimõtted metsa kasutamisel.

Metsakasutuse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnavalve õiguskorraldus ning nõuetele vastavus metsanduse valdkonnas on tagatud. Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteo menetluse toimingute teostamine metsanduse valdkonnas.

Metsamajanduse loostamine (KeA)

Eesmärk: Planeeritav raie tegevus vastab hetkel kehtivatele õigusaktidele. Lageraielankide seadusjärgne uuendamine on tagatud. Metsakaitseliste ekspertiisidega on tagatud ülevaade suurematest metsakahjustustest ning nende leviku piiramine.

Metsaomanik peab metsaraieks või avastatud metsakahjustuse korral esitama KeA-le metsateatise. KeA sisestab, töötleb, registreerib ning väljastab metsateatiste ning välitööde, metsauuendus- ja metsakaitsespertiisi andmeid riiklikus metsaregistris. Koostab vajaduse korral või taotluse laekumisel metsauuenduse ekspertiisi. KeA hindab metsakahjustusi ja annab nende likvideerimiseks soovitusi. Teavitab metsaomanikke kahjustustest metsas, teeb ettekirjutusi kahjustuste likvideerimiseks. Metsakaitsesabinõude tutvustamine/soovitamine kahjustuste edaspidiseks ärahoidmiseks. Raie lubamine kahjustatud metsaosades. Kontrollitakse, et lageraielankide seadusjärgne uuendamine/uuendamine oleks tagatud. Teavitatakse metsaomanikke probleemidest metsa uuendamisel.

Kultiveerimismaterjali sertifitseerimine ja järelevalve (KeA)

Eesmärk: Kultiveerimismaterjali algmaterjali jälgitavuse tagamine

Kultiveerimismaterjali riiklik järelevalve ning metsa ja kultiveerimismaterjali ohtlike kahjustajate monitoorimine. KeA osutab kultiveerimismaterjali küsimustes liikmesriikidele haldusabi ning peab vastavat arvestust, peab kultiveerimismaterjali tarnimise arvestust, kogub ja väljastab kultiveerimismaterjali statistilist infot, peab algmaterjali andmenimistut. Metsapuude seemnete kvaliteedi analüüs ning metsapuude seemnete ja metsataimede sertifitseerimine. Peetakse arvestust geenireservimetsade ja nende kasutamise kohta. KeA annab kultiveerimismaterjali impordilube, menetleb metsapuude taimeliigi mikropaljundamise tegevuslube ja metsapuude seemne pakendamise lube.

Jahinduspoliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Jahilukiliikide mitmekesisus ning elupaikade ja liikide vahelise ökoloogilise tasakaalu säilitamine on tagatud läbi jahinduslike õigusaktide. Täidetakse rahvusvahelisi jahinduse kohustusi.

Jahinduspoliitika õigusaktide ajakohasena hoidmine ning avalikkuse kaasamine ja teavitamine õigusaktide muudatustest. Koostatakse ja esitatakse tähtsaks kohustuslikud aruanded ning need tehakse avalikkusele kättesaadavaks. Tagatakse ulukiressursi säästlik kasutamine jahiseaduse rakendamise ning jahikoerte ja jahimeeste tunnistuste andmise kaudu.

Jahipidamise nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnavalve õiguskorraldus ning nõuetele vastavus jahivaldkonnas on tagatud

Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteo menetluse toimingute teostamine jahivaldkonnas.

Jahindusnõukogu töö korraldamine (KeA)

Eesmärk: Küttemismahud uluksõralistele on maakonniti kokku lepitud ning tehtud ettepanekud suurkiskjate kütamise korraldamiseks

Jahindusnõukogu töö korraldamine ja teenindamine.

Jahinduse loostamine (KeA)

Eesmärk: Jahipidamiseks vajalikud load on väljastatud. Ulukite arvukuse reguleerimine ning seeläbi kahjustuste vältimine on tagatud.

KeA-lt tuleb taotleda luba, mis võimaldab korraldada jahipidamist väljaspool jahiaega. See annab võimaluse vältida ulukite tekitatud kahjusid (nt suurkiskjad). Lisaks saab KeA anda vajaduse korral (nt kahjustuste ennetamiseks, edasiste kahjustuste vältimiseks) loa jahipidamiseks aladel, millel puudub jahipiirkonna kasutaja.

Luba antakse ka jahikoerte katsetusteks ajal, mil jahikoeraga jahipidamine on keelatud, sest koeri tuleb õpetada pikema perioodi vältel kui jahiaeg seda pakkuda saab ning huvilistele on loodud võimalus endale tehiskeskkonnas loomi kasvatada ja neid endale sealt ka küttida. Luba antakse ka loodusesse sattunud jahieeskirjas nimetatata võõrliigi surmamiseks. Jahipiirkonna moodustamine võimaldab jahipiirkonda kasutusse anda ning piiride muutmine kunagi kehtestatud piire praktikast tulenevatel põhjustel muuta. Jahipiirkonna kasutusõiguse luba võimaldab moodustatud jahipiirkonda kasutusse anda ning sellega tagada ulukite arvukuse reguleerimine ning seeläbi kahjustuste vältimine sellel alal.

Ulukiseire korraldamine ja analüüside tegemine (KAUR)

Eesmärk: Uuringud elustiku sh loodusvaraks olevate ulukite asurkondade seisundi, seiremeetodite indikaatiivsuse, kaitsekorralduslike meetmete tõhususe hindamiseks

Ulukiseire korraldamine ja rakendusuringute teostamine. Seireandmete alusel aruannete ja analüüside koostamine.

Meede 2 Keskkonnanõuetega ja kiirgusohutus

Programmi tegevus 2.1 Keskkonnanõuetega arengu suunamine

Keskkonnamõju hindamise poliitika kujundamine (KLIM)

Eesmärk: Pädevalt hinnatud keskkonnamõju ja protsessi juhtimine; ebasoodsa keskkonnamõju leevendamine, poliitikakujundus

Kavandatavate tegevustega kaasnev oluline keskkonnamõju on asjakohaselt hinnatud ning vajalikud keskkonnamõju meetmed ette nähtud. KMH/KSH menetlused toimuvad kiirelt ja tõhusalt, õigusruum on ajakohane. KMH/KSH juhtekspertide arv on kasvavas trendis.

Keskkonnavastutuse menetlemine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnavastutuse põhimõtete keskkonnale tekitatud kahjude heastamine läbi saastaja maksab printsiibi rakendamise toimib, tagatud on tekitatud keskkonnakahju heastamine ning kahju ohu vältimine vastavalt KeVS-le.

KeA tuvastab, kas juhtumiga on kaasnenud keskkonnakahju või kahju oht. Keskkonnakahju tuvastamisel kiidetakse kahju tekitaja esitatud heastamismeetmete plaan heaks ettekirjutusega. Keskkonnakahju ohu tuvastamisel võib KeA vormistada ettekirjutuse vältimismeetmete rakendamiseks. Pärast heastamismeetmete elluviimist ja KeA poolt vormistatud ettekirjutuse täitmise kontrollimist loeb KeA keskkonnakahju heastatuks.

Keskkonnamõju hindamise toimingud (KeA)

Eesmärk: Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnamõju strateegilise hindamise põhimõtteid rakendatakse tõhusalt.

KeA keskkonnakaitseala väljastajana otsustab algatada või jätab algatamata KMH ning KMH algatamisel tunnustab nõuetele vastavaks programmi ja aruande. KMH algatamisel peab loa taotleja pärast KMH menetlustoiminguid esitama KeA-le KMH programmi nõuetele vastavaks tunnistamiseks ning kõige lõpuks KMH aruande nõuetele vastavaks tunnistamiseks. Loa andjad või strateegilise planeerimisdokumendi koostamise korraldajad (otsustajad) peavad küsima asjaomaste asutuste (sh KeA-lt) seisukohta KMH/KSH eelhinnangu eelnõu kohta, et otsustada KMH/KSH algatamise vajalikkuse üle. KMH/KSH algatamise korral annab KeA asjaomase asutuse seisukohta/ettepanekud KMH/KSH programmidele/väljatöötamise kavatsustele ja aruannetele ehk sisendi nende täiendamiseks, KMH/KSH aruanne tuleb hiljem ka kooskõlastada KeA-ga.

Planeeringute ja projektide kooskõlastamine (KeA)

Eesmärk: Negatiivse mõju vähendamine keskkonnale. Mõju vähendamine läbi keskkonnatingimuste määramise. Planeeringu esitab kooskõlastamiseks planeeringu koostamise korraldaja, projekteerimistingimuste ja ehituslubade jmt lubade andja. KeA-le tuleb esitada vabas vormis koostatud taotlus koos planeeringuga ning

vajaduse korral muude materjalidega (nt KSH korral KSH aruanne). Projekteerimistingimuste ja ehituslubade eelnõud tulevad üldjuhul riikliku ehitisregistri kaudu.

Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Tööstusheite ja kemikaalide valdkonnapoliitilised otsused on rakendatud, EL-i otsustusprotsessis on Eesti seisukohad esitatud ning EL-i õigusaktidest ja rahvusvahelistest konventsioonidest tulenevad nõuded on täidetud. Tööstusheite ja kemikaalide valdkond on koordineeritud õigusaktide ja uuringute alusel ning parima võimaliku tehnika arengutesse on panustatud. Tööstusheite- ja kemikaalipoliitika on kujundatud selliselt, et on saavutatud keskkonna kui terviku kaitse, minimeerides saasteainete heite õhku, vette ja pinnasesse ning jäätmeteket, et vältida ebasoodsat mõju keskkonnale.

Suure keskkonnamõjuga ettevõtete nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnanalane õiguskulekus ning nõuetele vastavus komplekslubade valdkonnas on tagatud.

Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteo menetluse toimingute teostamine komplekslubade valdkonnas.

Tööstusheite loastamine (KeA)

Eesmärk: Tööstusheite reguleerimine ning kompleksloaga keskkonnatingimuste määramine, et saavutada keskkonna kui terviku kaitse kõrge tase, minimeerides saasteainete heite õhku, vette ja pinnasesse ning jäätmetekke, et vältida ebasoodsat mõju keskkonnale. Parim võimalik tehnika on leidnud laialdast rakendamist. Taotluse peavad esitama juriidilised isikud, kellel on vaja keskkonnakompleksluba, või käitajad, kes taotleavad loa muutmist. Loa ja selle muutmise taotlemine toimub läbi keskkonnaotsuste infosüsteemi KOTKAS. Prügila või jäätmepõletustehase omanik/käitaja esitab prügila/jäätmepõletustehase sulgemisel KeA-le kinnitamiseks sulgemiskava ning KeA vormistab sulgemise otsuse.

Keskkonnatasude poliitika kujundamine (KLIM)

Eesmärk: Keskkonnatasude majandushoovad on asjakohased, tõhusad ja kooskõlas keskkonnanalaste eesmärkidega.

Keskkonnatasude rakendamise eesmärk on vältida või vähendada keskkonnakasutusega, sealhulgas loodusvarade kasutamisega, saasteainete keskkonda väljutamisega ja jäätmete kõrvaldamisega seotud võimalikku kahju, suunata loodusvara tõhusamalt kasutama, hüvitada keskkonnahäiringut ning teenida riigile tulu loodusvara kasutada andmisest.

Keskkonnatasude kehtestamisel ja rakendamisel lähtutakse keskkonnakaitse vajadusest, riigi majanduslikust ja sotsiaalsest olukorrast ning tasustatavast loodusvarast loodavast väärtusest ja riigi tulu teenimise eesmärgist, tekitatavast keskkonnahäiringust ning keskkonnakasutuse eesmärgist ja viisist. Selleks tellib ja teeb KLIM erinevaid asjassepuutuvaid analüüse ja peab avalikke konsultatsioone erinevate osapooltega ning valmistab ette vastavaid õigusaktide muudatusi.

Keskkonnatasu deklareerimine ja kontrollimine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnatasude deklareerimine on mugav ja e-teenus toimib tõrgeteta.

Teenuse osutamisega taotletakse keskkonnatasude kogumise süsteemi tõhusust ja läbipaistvust. KOTKAS infosüsteemi kaudu keskkonnatasu deklaratsioonide esitamine võimaldab isikutel täita oma seadusest tulenevaid kohustusi kiirelt ja mugavalt. Keskkonnaamet, täites maksuhalduri ülesandeid, kontrollib esitatud andmeid, et tagada nende õigsus ja vastavus kehtivatele õigusaktidele.

KOTKAS infosüsteem ja Keskkonnaameti roll maksuhaldurina on loodud selleks, et:

- Optimeerida keskkonnatasude haldamise protsessi.
- Vähendada halduskoormust nii maksukohustuslastele kui ka riigile.
- Tagada keskkonnatasude õigeaegne ja täpne deklareerimine.

Saastetasu maksmise kohustust võib asendada keskkonnakaitsemeetmete rahastamise kohustusega. See soodustab ettevõtete vastutustundlikku käitumist ja keskkonnahoidlikke investeeringuid, aidates kaasa üldisele

keskkonnakaitsele ja jätkusuutlikkusele. Saastetasu asendamise lepinguperioodi lõpus esitatav lõpparuanne ja selle kinnitamine on samuti oluline osa teenusest, kuna see tagab, et ettevõtted on oma kohustusi keskkonnakaitsemeetmete rahastamisel täitnud nõuetekohaselt.

Ühtse keskkonnakaitsealuste poliitika kujundamine (KLIM)

Eesmärk: Keskkonnakaitsealuste poliitika kujundamise eesmärk on tagada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja valdkondlike seadustike õigusselgus ja rakendajasõbralikkus, vähendada keskkonnanõuades bürokraatiat ja korduseid ning võimaldada keskkonnakaitsealuste haldamist tänapäevases keskkonnanõuade infosüsteemis (KOTKAS).

Keskkonnakaitsealuste regulatsioon on süsteemne ning tagab keskkonnakaitse eesmärkide täitmise. Eesmärgi täitmiseks vajalikud õigusaktide eelnõud on välja töötatud koostöös teiste ministriumide osakondadega ning asjast huvitatud osapooled on protsessi kaasatud. Keskkonnaseadustiku üld- ja eriosa seaduste regulatsioon järgib hea halduse tava ja on rakendajasõbralik. KOTKAS aitab tagada kiirema ja läbipaistvama menetluse ja mugava nõuadega seotud kohustuste täitmise ning parandab pidevalt keskkonnanõuade kättesaadavust.

Programmi tegevus 2.2 Kiirgusohutuse tagamine

Kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Kiirguspoliitikaga seotud eesmärkide saavutamine, aruandluskohustuste tähtaegne ja nõuetele vastav täitmine ning avalikkusele asjakohase teabe edastamine.

Kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine rahvusvaheliste nõuete kohaselt ja kooskõlas riigi arengustrateegiatega (kiirgusohutuse riiklik arengukava 2018–2027), Eesti seisukohtade kujundamine ja kaitsmine EL-i ja ÜRO kiirgusvaldkonna otsustusprotsessides, nõutud riikliku aruandluse koostamine erinevatele sihtgruppidele (nii rahvusvahelised kui ka riigisisised organisatsioonid), avalikkuse kaasamine ja teadlikkuse suurendamine toimub kooskõlastatult kehtestatud nõuetega. Korraldatakse järelevalvega tegelevate Tööinspektsiooni ja KeA inspektoritele pädevuse suurendamiseks radoonilaseid koolitusi, tööandjatele korraldatakse uute nõuete tutvustamiseks radoonilaseid teabepäevi ning avalikkusele suunatud kiirgusalaseid teabepäevi. 12.06.2024 otsustas Riigikogu toetada Eestis tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamist ning selle jaoks sobiva õigusraamistiku loomist. Edasised sammud tuumaenergia kasutuselevõtu ettevalmistamisel on tuumaenergia tööühma tegevusega jätkamine (koosseisu ja mandaadi uuendamine), tuumaenergia ja -ohutuse seaduse (TEOS) eelnõu menetlus ja vastuvõtmine, tuumaregulaatori loomine Keskkonnameti kliima- ja kiirgusosakonna baasil, tuumajaama asukohavaliku protsessi ettevalmistamine, tuumaenergiat puudutavate detailsemate analüüsidega jätkamine ning pidev riiklike pädevuste arendamine koostöös ülikoolidega (TÜ, TalTech) ning rahvusvaheliste koostööpartneritega (Rahvusvaheline Aatomenergiaagentuur, USA, Kanada, Soome). Tuumaenergia kasutuselevõtu sammud ja üldine riiklik strateegia kajastatakse Kiirgusohutuse riiklikus arengukavas ning radioaktiivsete jäätmete riiklikus tegevuskavas, mille uuendamisega on juba alustatud. KORAKi ajakohastamise vajadus on seotud Kliimaministriumide moodustamisega (muutunud riiklikus tegevuskavas kajastatud organisatsioonid ning vastutusvaldkonnad), lõpladustuspäiga kuluanalüüsi raames saadud uue informatsiooniga, vajadusega lisada programmi rakendamise jälgimiseks konkreetsemad tulemusnäitajad ning strateegilisel tasandil kehtestada üldised poliitilised juhised ja põhimõtted tuumaprogrammiga alustamise korral.

Kiirgustegevuse nõuetele vastavuse tagamine (KeA)

Eesmärk: Keskkonnanõuade õiguskohustus ja nõuetele vastavus kiirgusvaldkonnas on tagatud.

Järelevalvemenetluse, haldusmenetluse või süüteo menetluse toimingute teostamine kiirgusvaldkonnas.

Kiirgusohutushinnangute koostamine (KeA)

Eesmärk: Ekspert hinnangute koostamine kiirgusohutuse tagamiseks.

Kiirgusohutushinnang on ülevaade kiirgustegevuse nendest aspektidest, mis puudutavad inimese kaitset ja kiirgusallika ohutust. Kiirgustegevusloa saamiseks või vajadusel selle muutmiseks esitab loa taotleja kiirgustegevusloa andjale kiirgusohutushinnangu.

Kiirgusohutusega seotud rahvusvaheliste kohustuste täitmine (KeA)

Eesmärk: Rahvusvaheliste kohustuste täitmine kiirgusohutuse tagamiseks

Tuumaohutuse konventsioonist, kasutatud tuumakütuse ja radioaktiivsete jäätmete ohutu käitlemise ühendkonventsioonist, tuumarelva leviku tõkestamise lepingust ja selle lisaprotokollist tulenevate riiklike kohustuste täitmine. Rahvusvaheliste auditite korraldamine.

Riikliku doosiregistri ja isikudooside kiirgusseire toimingud (KeA)

Eesmärk: Kiirgustöötajate saadud kutsekiirituse dooside arvestuse pidamine ning andmete säilitamine. Kiirgusohutuse tagamine.

Riikliku kiirgustöötajate doosiregistri pidamine kiirgusseaduse kohaselt ja olemasoleva doosiregistri uuendamine. Kiirgustegevusloa omajate poolt esitatud kiirgustöötajate ja nende kutsekiirituse dooside andmete sisestamine registrisse, andmete muutmine ja kustutamine, registri väljavõtete ja välitöötaja doosikaartide väljastamine taotluste alusel, registriandmete põhjal statistiliste ülevaadete koostamine, osalemine registrit puudutavate õigusaktide eelnõude koostamisel, registri arendamisel ja tekkivate tõrgete lahendamisel.

Kiirgusseire teostamine (KeA)

Eesmärk: Informatsiooni kogumine keskkonna radioaktiivsuse tasemete kohta. Inimese ja eluslooduse kaitsmine ioniseeriva kiirguse kahjuliku mõju eest.

Riikliku keskkonnaseire programmi kiirgusseire allprogrammi täitmine keskkonnaseire seaduse kohaselt ning riiklikud uuringud keskkonna kiirgusseire valdkonnas, mida tehakse allprogrammi väliselt, sh radooniuuringud ning laboratoorsed analüüsid ja kiirgustaseme mõõtmised, mida teostatakse järelevalve käigus või muude riiklike ülesannete täitmiseks ja teenuse kvaliteedi tagamine.

Kiirgushädaolukordadeks valmisoleku ja reageerimise tagamine (KeA)

Eesmärk: Kiirgusohust varajane hoiatamine, kiirgushädaolukorraks valmistumise, lahendamise ning teenuste toimepidevuse tagamine. Inimeste elu, tervise ja vara ning keskkonna kaitsmine.

24/7 kiirgusohust varajase hoiatamise süsteemi tõrgeteta töö ja kiirgushädaolukorrale reageerimiseks valmisoleku tagamine, hädaolukorra ennetamine, hädaolukorra lahendamine kiirgushädaolukorra lahendamise plaani kohaselt ning teenuse toimepidevuse ja kvaliteedi tagamine.

Kiirgustaseme, radionukliidide sisalduse ja isikudooside mõõtmine (KeA)

Eesmärk: Alfa-, beeta-, gamma- ja röntgenkiirgustaseme, neutronite voo, õhu radoonisisalduse ja isikudooside mõõtmine ning aine radioaktiivsuse laboratoorse analüüsi teostamine. Kiirgusohutuse tagamine

Teenuste osutamine (va kiirgusohutushinnangu koostamine) tellimuste alusel ning teenuse kvaliteedi tagamine. Teenuse osutamine võimaldab hinnata ioniseerivast kiirgusest tulenevat ohtu inimesele ning looduskeskkonnale ning hinnata mõõtetulemuste vastavust regulatsioonide nõuetele. Teenus sisaldab mh meditsiini kiirgusseadme ohutuse ja toimimishäirete kontrollimist. KeA kliima- ja kiirgusosakonna katselabor on Eestis vastavas valdkonnas akrediteeritud labor. Meditsiini kiirgusseadme ohutuse ja toimimishäirete kontrollimise tellimuse korraldamine toimub vastavalt KeA kliima- ja kiirgusosakonna kvaliteedikäsiraamatus sätestatule.

Kiirgusalane nõustamine ja õigusloome protsessis osalemine (KeA)

Eesmärk: Pädevate asutuste ja järelevalve teostajate kiirgusohutusalane nõustamine ning valdkondlike õigusaktide eelnõude koostamises osalemine.

Pädevate asutuste ja järelevalve teostajate kiirgusohutusalane nõustamine ning valdkondlike õigusaktide eelnõude koostamises osalemine.

Kiirgusvaldkonna loastamine (KeA)

Eesmärk: Inimese ja keskkonna kaitsmine ioniseeriva kiirguse kahjustava mõju eest. Kiirgusekspertide kvalifikatsiooni tagamine.

Kiirgustegevuseks on vajalik kiirgustegevusloa, mille väljastab KeA. Loa taotlemine toimub läbi keskkonnaotsuste süsteemi KOTKAS. Kiirgustegevusloa omajal on kohustus esitada aruanne KeA-le.

Kiirguseksperdina tohib tegutseda sellekohase tunnistuse saanud või tunnustatud füüsiline isik. Kiirgusekspert on isik, kes nõustab oma teadmiste ja oskuste ulatuses kiirgustegevusloa omajaid ja muid isikuid.

Meede 3 Toetatavad programmi tegevused

Programmi tegevus 3.1 Kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele

Kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele (KEMIT)

Eesmärk: Kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele on osutatud.

Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus (KeMIT) osutab keskseid IT-teenuseid Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisaladele.

LISA 2. Teenuste rahastamiskava

Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2025	2026	2027	2028
Programmi kulud	-59 996 749	-62 355 803	-64 444 153	-62 388 549
Meede 1: Eluslooduse kaitse ja kasutus	-36 952 528	-40 186 680	-42 494 413	-42 775 118
Programmi tegevus 1.1: Elurikkuse kaitse tagamine	-22 956 920	-26 096 482	-26 598 858	-26 876 613
Elurikkuse kaitse poliitika kujundamine ja rakendamine	-8 009 023	-11 149 527	-13 549 047	-15 852 140
CITES loa taotlemine	-461 304	-453 096	-441 510	-444 927
Eluslooduse valdkonna analüüside tegemine	-64 900	-64 875	-64 841	-64 841
Eluslooduse seire korraldamine ja aruannete avaldamine	-1 487 346	-1 402 873	-1 310 047	-1 107 375
Kaitsekorralduslike tegevuste planeerimine	-1 921 300	-2 224 939	-2 380 453	-1 093 641
Loomade poolt tekitatud kahjude hüvitamine	-586 771	-581 017	-577 147	-577 147
Kaitstavatel loodusobjektidel olevate maade riigile omandamine	-70 505	-68 827	-67 698	-67 698
Looduskaitse nõuetele vastavuse tagamine	-947 499	-913 307	-886 809	-882 020
Abitute loomade abistamine	-67 713	-66 355	-65 441	-65 441
Loodusväärtuste uuringute korraldamine ja kaitse tulemuslikkuse hindamine	-1 221 877	-1 200 185	-1 204 195	-748 268
Looduskaitseliste tööde korraldamine	-4 009 501	-4 004 755	-2 191 897	-2 128 579
Loodusväärtuste riikliku kaitse korraldamine	-428 367	-414 701	-405 509	-405 509
Looduskaitseliste piirangutega seotud tegevuste lõastamine	-1 090 993	-1 051 831	-1 025 492	-1 025 492
Kalastuskaartide menetlemine ja andmete kontrollimine	-115 482	-112 286	-110 136	-110 136
Kalalaevade eelteadete esitamine	-72 269	-71 630	-71 200	-71 200
Kala ja vähi asutamise lõastamine	-47 169	-46 210	-45 565	-45 565
Püügitegevuse kontrollimine	-2 236 567	-2 155 283	-2 089 697	-2 074 764
Kala käitlemise kontrollimine	-118 332	-114 784	-112 175	-111 870
Programmi tegevus 1.2: Metsanduse ja jahinduse arengu suunamine	-13 995 608	-14 090 198	-15 895 555	-15 898 505
Metsapoliitika kujundamine ja rakendamine	-7 952 241	-8 791 134	-10 735 341	-10 740 437
Vääriselupaiga väljavaliku eksperdi tunnistuse taotlemine	-255 989	-247 058	-238 756	-240 937
Vääriselupaikade hindamine ja järelevalve	-116 391	-107 062	-104 374	-104 374
Metsa valdkonna analüüside tegemine	-207 607	-207 541	-207 447	-207 447
Metsaseire korraldamine ja aruannete avaldamine	-1 321 217	-784 339	-758 960	-758 960
Metsakorraldajate kutsetunnistuse ja metsakorraldustööde tegevuslubade taotlemine	-56 214	-50 067	-50 040	-50 040
Metsakasutuse nõuetele vastavuse tagamine	-834 217	-799 084	-776 495	-773 012
Metsamajanduse loastamine	-1 737 722	-1 659 863	-1 618 258	-1 618 258
Kultiveerimismaterjali sertifitseerimine ja järelevalve	-130 314	-105 304	-102 831	-102 831
Jahinduspoliitika kujundamine ja rakendamine	-366 996	-360 968	-350 919	-353 617
Jahipidamise nõuetele vastavuse tagamine	-493 697	-475 485	-460 690	-457 207
Jahindusnõukogu töö korraldamine	-51 135	-49 297	-48 061	-48 061
Jahinduse loastamine	-187 401	-180 187	-175 662	-175 602
Ulukiseire korraldamine ja analüüside tegemine	-284 467	-272 810	-267 721	-267 721

Meede 2: Keskkonnakorraldus ja kiirgusohutus	-6 325 825	-5 055 610	-5 392 337	-4 018 245
Programmi tegevus 2.1: Keskkonnakorralduse arengu suunamine	-4 525 622	-3 340 040	-3 750 935	-2 409 884
Keskkonnavastutuse menetlemine	-53 313	-51 395	-50 105	-50 105
Keskkonnamõju hindamise toimingud	-1 957 343	-766 502	-359 886	-359 886
Planeeringute ja projektide kooskõlastamine	-355 807	-343 499	-335 221	-335 221
Tööstusheite ja kemikaalipoliitika kujundamine ja rakendamine	-636 150	-724 534	-1 593 359	-248 770
Suure keskkonnamõjuga ettevõtete nõuetele vastavuse tagamine	-351 123	-338 498	-329 370	-328 499
Tööstusheite loastamine	-322 304	-310 875	-303 188	-303 188
Keskkonnatasu deklareerimine ja kontrollimine	-268 604	-258 934	-252 430	-252 430
Keskkonnatasude poliitika kujundamine	-178 767	-163 951	-159 797	-160 678
Ühtse keskkonnakaitselubade poliitika kujundamine	-178 767	-163 951	-159 797	-160 678
Keskkonnamõju hindamise poliitika kujundamine	-223 445	-217 903	-207 783	-210 429
Programmi tegevus 2.2: Kiirgusohutuse tagamine	-1 800 202	-1 715 570	-1 641 402	-1 608 361
Kiirguspoliitika kujundamine ja rakendamine	-819 967	-782 541	-729 038	-744 416
Kiirgustegevuse nõuetele vastavuse tagamine	-96 176	-92 661	-89 978	-89 543
Kiirgusohutushinnangute koostamine	-37 894	-33 012	-29 123	-26 409
Kiirgusohutusega seotud rahvusvaheliste kohustuste täitmine	-86 913	-83 796	-81 700	-81 700
Riikliku doosiregistri ja isikudooside kiirgusseire toimingud	-13 425	-12 945	-12 623	-12 623
Kiirgusseire teostamine	-133 271	-125 330	-115 916	-112 658
Kiirgushädaolukordadeks valmisoleku ja reageerimise tagamine	-44 211	-39 387	-35 449	-32 867
Kiirgustaseme, radionukliidide sisalduse ja isikudooside mõõtmine	-357 927	-346 536	-356 345	-319 499
Kiirgusalane nõustamine ja õigusloome protsessis osalemine	-69 097	-66 620	-64 953	-64 953
Kiirgusvaldkonna loastamine	-141 322	-132 742	-126 277	-123 695
Meede 3: Toetavad programmi tegevused	-16 718 397	-17 113 512	-16 557 402	-15 595 186
Programmi tegevus 3.1: Kesksete IT-teenuste osutamine teistele valitsemisaladele	-16 718 397	-17 113 512	-16 557 402	-15 595 186
Kesksed IT-teenused teistele valitsemisaladele	-16 718 397	-17 113 512	-16 557 402	-15 595 186